

edirne

Fotoğraf: Murat Çelik

44 48 2015

edirne

sayı 48 sonbahar 2015

Selimiye Sultanı

edirne

sayı 48 sonbahar 2015

İmtiyaz Sahibi
Dursun Ali Şahin
Edirne Valsi

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
İbrahim Tarancı
Özel Kalem Müdürü

Genel Yayın Yönetmeni
Yrd. Doç. Dr. Mustafa Hatipler

Yayın Kurulu
Prof. Dr. Engin Bektaş
Doç. Dr. Ayhan Aytaç
Ender Aydın
Yrd. Doç. Dr. Rifat Gürgendereli
Uzman Haluk Kayıcı
Öğr. Arzu Ulaşıcı
Mehmet Ağırjan

Grafik Tasarım
Mücahit Kofçoğlu

Fotoğraf Editörü
Behiç Günalan

Baskı
Seçil Ofset
www.secilofset.com.tr

Edirne İl Özel İdaresi
tarafından Bastırılmıştır.
Ekim 2015, Ücretsizdir.

Yönetim Yeri
Edirne Valiliği
Basın ve Halkla İlişkiler
Müdürlüğü
Hükümet Caddesi
Vilayet Binası, Edirne

İletişim
0(284) 213 91 80
www.edirne.gov.tr
edirnedergisi@hotmail.com

Kapak Fotoğrafı
Murat Öztürk

Fotoğraf: Murat Öztürk

Bilenler Bilir...

Rahmetli İlahı Çiçek, Satranç Dersleri isimli girinide: "Yalnız hüznü vardır kalbi olanın. Hüznün öylece orta yerdedir" diye yazar. 2015 yılının bu sonbahar sayısında bir yazımız hüznü yaparken diğer yazımız Akademi Rumeli'nin verdiği morali ve mutluluğu yayıyor. Evet, Valliğimiz tarafından, YTB ile birlikte, 2013 yılında başlatılan Akademi Rumeli çalışması bu yıl üçüncüsünü gerçekleştiriyor. Üstelik de Rumelinin seçkin öğrencilerinin yanına Kültür Bakanımızın zeki öğrencilerini katarak...

Bilenler bilir, geçmişte Rumeli'ye doğru olan yolculuğumuzda, akıncıların gayretleri ve başarıları her türlü takdirin üzerindedir. İşte bu akıncılar arasında aklıyla gelmiş ve bugün bilinen anlamda bir rütbe ve kadem sıralaması yoktur.

Amaz buharın yanında, hemen hemen akıncıların tamamının bildiği bir rütbe ve kadem takibi vardır. Nedir peki bu rütbe ve kadem? Osmanlı akıncıları arasındaki rütbe ve kadem, Apk Çelebi'nin meşhur kaidesindedir: "Yarıldan atılır taplara urur baprı Aylık- divâne ün mecimim-i urayandı Tuna Kıyısı- kârdiden (mân ehline akıp gelir Kibleye tutmuş yüzünü bir Muselman'dır Tuna" diye yazdığı Tuna'dan geçip gitmekle sayısıyla belirlenmiştir. Ki bu konuda en kademli akıncı Tuna'dan atıyla tam 330 defa geçip giden Mehtabıoğlu Gazî Ali Bey'dir. Sevindirdi olan husus, geçmişin bu rütbe ve kadem günümüzde de, Akademi Rumeli'ye katılmış, eşdeğer hale gelmiş durumda olmasıdır. İşte bu duygularla yapılan Akademi Rumeli, geçmiş yılların bütün tecrübeleri deruhte ederek, üçüncü kez, son derece başarılı bir organizasyon olarak tamamlanmıştır. 2015 yılının Ağustos ayında... Proje Koordinatörü ve aynı zamanda dergimizin Yayın İşleri Müdürü, sayın Başbakan Tarancı'nın gönlünden kulluyoruz.

Akademi Rumeli'nin görüntüsü ve yazısıyla başlayan bu sayımızda yine aynı konuyla ilgili olarak Akademi Rumeli-Bakanlıktan başıyla sayın Yrd. Doç. Dr. Rifat Gürgendereli'nin yazısıyla devam edecek. Gagauzlar'dan Viktor Kopçusluc, farkı bir heyecanı izlerim okunmasını sağlayacak.

Bu sayımızda, sayın Prof. Dr. Engin Bektaş, Enez'in Trak Kimliği'nin sayın Doç. Dr. Müberra Gürgendereli, Edirneli Orf'inin Muhabbetname Mesnevisi'nin sayın Araştırmacı-Yazar Mehmet Ağırjan, Başpehlivanız Yıllar'ın sayın Akademisyen-Yazar Hakan Akıncı, Kasımpaşa Camii'nin sayın Müzik Uzmanı ve Sanatçı Evrim Kaçkıcı, Edirne Müzik Kültürü'nün sayın Akademisyen-Yazar Haluk Kayıcı, Çok Felaketler Gören Gazî Edirne'nin sayın Araştırmacı-Koleksiyoner Mustafa Gültekin, Edirne'de Basılan İlk Osmanlı Parası'nı yazdı sözler için.

Bu sayımızda, Rumeli topraklarımızdan bir konuşmuş var; sayın Doç. Dr. Mümin Tahir. Hem yan; hem hikaye-yükü yazan hem de bir akademisyen olan Tahir, sözler için "Anamın Memsimleri" adlı küçük öyküye kaleme aldı. Sevgili Mümin Tahir'in kelime ve cümleleriyle Rodoplara doğru zoru bir yolculuğa çıkmaya hazırlık olun.

Bu sayımızda, Yrd. Doç. Dr. Rifat Gürgendereli'nin nefis kaleminden Edirne'nin damak tadından olan "Sütlü Bulamaç" yüreğimiz hoplatırken, hemen ardından gelen "Geçmiş Zaman Olur Ki" sayımızda da bu tarihin denizlerine doğru taşıyacağız.

Bu sayımızda, sayın Murat Öztürk, sayın Ercan Dakın ve sayın Behiç Günalan'ın fotoğraflarıyla söylenecek...

Sayfalarımız siz bekliyor...

Mustafa Hatipler
Genel Yayın Yönetmeni

2-5

Akademi Rumeli / Mustafa Hatipler
Akademi Rumeli III

30-31

Araştırma / Hakan Akıncı
Kasımpaşa Camii

6-9

Akademi Rumeli / Yrd. Doç. Rifat Gürgendereli
IV. Mehmed ve Edirne

33

Şiir / A. Metin Barbaros
Tarih Seni Yazar Edirne

10

Akademi Rumeli / Viktor Kopçusluc
Gagauzlar Akademi Rumeli 3 Proektinâ Katıldı

34-36

Araştırma / Evrim Kaçkıcı
Edirne Müzik Kültürü

12-13

Araştırma / Doç. Dr. Müberra Gürgendereli
Edirneli Orf'inin Muhabbetname Mesnevisi

38-39

Araştırma / Haluk Kayıcı
Çok Felaketler Gören Gazî Edirne

16-21

Araştırma / Prof. Dr. Engin Bektaş
Enez'in Trak Kimliği

40-42

Araştırma / Mustafa Gültekin
Edirne'de Basılmış İlk Osmanlı Parası

20-23

Öykü / Mümin Tahir
Anamın Memsimleri

46

Edirne Mutfağı
Yrd. Doç. Dr. Rifat Gürgendereli
Sütlü Bulamaç

26-29

Araştırma / Mehmet Ağırjan
Başpehlivanız Kırkpınarlar

48

Geçmiş Zaman Olur Ki...

Akademi
Rumeli

Akademi Rumeli III

Mustafa Hatipler

Fotoğraflar: Erman Dabiri

Biz onlar:

"Akademi Rumeli; Bir olmanın, Birlik olmanın, Kesrette vahdet, vahdetde kesret olmanın diğer adıdır.

Akademi Rumeli; yedi yüzyıl altında, türküler, sevdalinkalar söyledığımız, altında ağıtlar yaktığımız gökyüzünün hasreti, yıldızların özlemidir.

Akademi Rumeli; birlikte islandığımız yağmurların umudu, rüzgarların şarkısıdır.

Akademi Rumeli, yedi yüzyıldır Rodoplarda, Vitoşa'da, Vodno'dan, Şar'da, Kaligra'da yol gözleyen kuğunun bitimsiz şiiridir.

Akademi Rumeli; yedi asır üzerinde, birlikte olduğumuz toprağın çağrısı ve gönüllerimizin tuz-ekmek hakkıdır. Gençler!

Bu hasreti, özlemi dindirmeye, yeniden güzel türküler, şarkılar, sevdalinkalar söylemeye, Kuğunun gönlünü bahtıyar etmeye, tuz-ekmek hakkını ödemeye

davetlisiniz... Davetlimsiniz..." diyerek davet etmiştik...

Onlar; hasreti, özlemi dindirmek için, türkülerle, sevdalinkalarla geldiler... Kuğunun gönlünü bahtıyar etmek için, yedi asırlık tuz ekme hakkını ödemek için geldiler... Azik torbalarında sadece sevgi, hasret, özlem ve kavuşma sevinci vardı...

Biz onlar:

"Akademi Rumeli; birbirimize gönlü sedasıyla, sevda alfabetiyle "dostum" "canım" "iki gözüm" diyebilmektir. Akademi Rumeli; gözyaşını gözden gizli silen olmak ve birbirimize "gönlü sızım" diyebilmektir. Akademi Rumeli; "Birlikteyken çokum, sensizken azım" diyebilmektir.

Akademi Rumeli; "Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür ve bir orman gibi kardeşesine/Bu davet bizim" diyebilmektir. Bu davet yüreğimizin sesidir.

Bu davet Rumelinin muştusu, nevruzu, hidrellezidir. Ve davetimiz davetinizdir... Haydi, Edirne sizi bekliyor..." diyerek davet etmiştik...

Onlar:

"Dost dost diye deli derviş gezdiğim, Bir ağladığım, bir güleyazdığım, Adımı dağa taş kazıdığım

Benim bir tanem dost, gözümün nurulı Tutmaz elim, topal ayağım uğru, Amansız kara bahtımdan ötürü

Kan ter dolandığım yollar gölgesi, Kara ekmeğimin akça mayası, Susayınca çağıldak sular sesi,

Ay aydınlığım, gün ışığım, canım, Bayramım, bolluğum, yemişim, benim Göz yaşımı gözden gizli silenimi!" diyerek geldiler...

Biz onlar:

Gençler, unutmayın ki, Akademi Rumeli, tarihin dışına itilmek istenen bir medeniyetin

"Kaknus" misali, yeniden küllerinden doğarak, yeniden tarih sahnesinde yerini alması için yapılan bir hamledir... Akademi Rumeli; "Her dem yeniden doğarız" inancıyla her sabah güneşi karşılayan, aya merhaba diyen Bir hayat tarzının, gönüllerde sevda mayalamasıdır... Akademi Rumeli, "Sevdiğimi göremezsem bu gözlerim nemdir benim" diyen Yunus gibi, Yunusça yapılan bir çağrının, bir davetin adı, adresidir...

Haydi!

Ateşler tadın gelin!

Türküler yakın gelin!

Ay öpsün gözlerinizi;

Korkuyu yakın gelin!

Haydi,

Edirne'ye, Akademi Rumeli'ye gelin..." diye davet etmiştik...

Onlar:

Ateşler yakarak geldiler, türküler yakarak geldiler, ay öptü gözlerini, korkuyu yakarak geldiler... Güzelliklerle, çiçeklerle, sevdalarla, ümitlerle geldiler...

Biz onlar:

"Uçup gittin buralardan,

Canımın canı neredesin?
Uçup gittin buralardan,
Gözümün nuru neredesin?
Gittiğin yol çok mu uzak,
Dönülmeyen yerde misin?
Gel yağmur ol gel,
Gel rüzgâr ol gel,
Bulutlar yoldaşın olsun,
Allahım seni korusun
Yolun açık aydın olsun,
Tumalara tütünden gel
Gel yağmur ol gel,
Gel rüzgâr ol gel?"
diyerek davet etmiştik...

Onlar:
"Her dem koşar gelirim ben
Sen; yeter ki gel de bana.
Dağları aşar gelirim ben
Sen; yeter ki gel de bana..."

Yollarda, bir işaret, bir iz olur sesim,
Denizleri yutar, dağları yıkar nefesim
Gelirim; üç yüz altmış beş gün, dört mevsim

Sen; yeter ki gel de bana.

Gelirim; Prizren'den hoş bir kelamla,
Dilimde ihlasla, kalbimde elhamla,
Başarıdan mahzun bir selamla,
Sen; yeter ki gel de bana...

Yolunda toprak olur gelirim,
Kök, gövde, dal; yaprak olur gelirim
Özgürce salınan bayrak olur gelirim
Sen; yeter ki gel de bana...

Sen yeter ki gel de bana.
Dostum, kardeşim, gönül sızım
Sen; yeter ki gel de bana,
Sen; yeter ki gel de bana..." diyerek geldiler...

Geldiler ve Edirne'ye güzellikler getirdiler...
Kimi Prizren kokuyordu, kimi Silistre, kimi Üsküp, kimi
Kırcaali, kimi Köstence, kimi Sarayova, kimi Akmesic, kimi
Komrat, kimi Gümülcine, kimi Girne...

Geldiler ve bütün hercai menekşelerini açtılar
Edirne'nin... Bütün karanfiller la1...

Kiminde Tuna'nın çamuru vardı, kiminde Vardar'ın
serinliği, kiminde Karasu'nun kokusu, kiminde Meriç'in
havası, kiminde Buna'nın, Neretva'nın duruşu, kiminde
Bistricë'nin sağlığı, kiminde Sasik Su'yun, Çorçana'nın
durgunluğu, kiminde Arda'nın delişmenliği vardı...
Geldiler ve bir şehrayın başlattılar minarelerinde
Edirne'nin... Kiminde Rodoplar'dan esintiler vardı,
kiminde Vodno'dan, kiminde Beşparmak'tan, kiminde
Vitoşa'dan, kiminde Igman'dan, kiminde Şar'dan,
kiminde Karpatlar'dan, kiminde Yayla Dağı'ndan sınırlar
vardı...

Geldiler ve bütün türküleri ayaklandırdılar. Kimi; "Ben
bir göçmen kızı gördüm Tuna boyunda" diye fıslıdadi,
kimi "Kırmandan gelirim adım da Sinandır" diye haykırdı,

kim; "Arda boylarında ben kendim gezdim" diye ağladı,
kimi "Görmedin mi ah civan Alişimi Tuna boyunda" diye
sitem etti, kimi; "Mavi yelek mor düğme" dedi, kimi "Kalk
gelin hanım" diye selendini göğüne Edirne'nin...

Geldiler ve bulut oldular ilkin sonra yağmur olup
yağdılar. Geldiler ve güneş olup aydınlattılar
yürekerimizi...

Akademi Rumeli III; deruni diliden bir şükka oldu;
Rumelinin gönül gergefine gözyaşıyla yazılmış...

1) A. M. Dranas; Mektup
2) Özhan Eren, Gel.

Akademi
Rumeli

Balkanların Evlatları

Yrd. Doç. Rifat Gürğendereli

Edirne, tarihi süreç içinde kültürel merkez olma konumunu her zaman taşımıştır. Osmanlı devletinin ikinci başkenti olduğunda, kültür merkezi olma özelliği daha da artmıştır. İstanbul'un başkent olmasından sonra da bu özelliğini yitirmemiş aynı zamanda Balkan şehirlerinin merkezi olmaya devam etmiştir. Cumhuriyet sonrası kaybedilen Balkan topraklarının hatırası Edirne'de yaşatılmış, Balkan insanının kaybetmişlik, hüznün ve göç duyguları hep burada yaşatılmıştır. Viyana kapılarında kadar ulaşan serhad sınırları, artık Edirne sınırları ile sonlanmış. Akıncıların atlarını Tuna'da suladığı günler geride kalmıştır. O zaman da Tuna'nın yerini Meriç nehri almıştır, dolayısıyla Edirne...

Yıllar boyunca kaybetmenin acısını çekmiş Balkan ruhu; sınırların devletlerin toprak sınırları ile çizilmediğini,

kültür ve sanat ruhunun sınır tanımadığını geç de olsa fark etti. Edirne, Balkanların kültür ve sanat merkezliği hatta iddialı söyleyelim "başkentiydi. İşte Akademi Rumeli bu duygu ve düşüncelerle ortaya çıktı, gelişti ve uygulandı.

Türkçe, Balkanlarda "kasaba" dilidir. Yani okumuş yazmış, kendisini aydın eski tabirle münevver olarak düşünenlerin dilidir. Arnavutluk'tan Kosova'ya yaptığım bir otobüs yolculuğu sırasında Piriştineli bir Arnavut kıızı, Türk olduğumu anlayınca benimle Türkçe konuştu, -yeterli olmayan bir Türkçe- arkasını getiremedi. Ama Türkçeyi anlama gücü konuştuğu kelimelerden fazlaydı. Türkçeyi nereden öğrendiğini sorunca, "benim babam kasabalı" diye cevap verdi. Akademi Rumeli bünyesinde yetişen gençler Türkçeyi, Balkanlarda yeniden kasaba dili haline getirecekler.

Türkçe yazıp, Türkçe düşünebilecek, kültürel anlamda Türkçeyi yaşatabileceklerdir. Balkanların kültür ve sanat merkezi olan Edirne, Akademi Rumeli'nin üçüncüsüne ev sahipliği yaptı. T.C. Edirne Valiliği'nin proje ve organizasyonu, T.C. Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı'nın desteğiyle 16-25 Ağustos tarihleri arasında düzenlenen

Akademi'de; Balkanlardan ve Kırm'dan Edirne'ye gelen gençler Edirne Sosyal Bilimler Lisesi binasında, Edebiyat (şiir, hikâye, roman, biyografi), Düşünce (deneme, sosyoloji, psikoloji, felsefe, iletişim), Güzel Sanatlar (resim, fotoğraf, karikatür, hat, ebru), Tiyatro (rol, sahne, dekor, kostüm, yönetmenlik), Müzik, Tarih-Kültür atölyelerine katıldılar.

Atölyeler ve atölyelerin sorumluları:

ATÖLYELER	17.08.2015	18.08.2015	19.08.2015	20.08.2015	21.08.2015
EDEBİYAT	Mustafa Hatipler	Sadık Yalsızcañlar	Veli Sarıkamış	Fatoş Avcısoyu Ruso	Yavuz Bülent Bakiler
DÜŞÜNCE	Mehmet Kaan Çelen	Hakan Poyraz	Ali Günvar	Ayhan Aytaç	Ekrem Yüce
MÜZİK	Emre Çam	Serkan Çağrı	Ahmet Gökhan Coşkun	Abdurrahman Tarıkçı	Murat Bağdatlı
GÜZEL SANATLAR	Feruz Ertürer	İsmet Yedikardeş	Bekir Soysal	Osman Suroğlu	İsmet Keten
TİYATRO SİNEMA	Şebnem Sönmez	Selçuk Veysel Zurnazanı	Beyti Engin	Hüseyin Köroğlu	Erdoğan Eğmen
TARİH KÜLTÜR	Haluk Kayıcı	İbrahim Sezgin	Veysi Akın	Rahim Er	Bekir Karlı, Nadide Seçkin

Alfabetik sırayla Bosna-Hersek'ten 14, Bulgaristan'dan (Kuzey, Orta ve Güney) 38, Kırm'dan 14, Kosova'dan 14, Makedonya'dan 12, Moldova'dan 14, Türkiye'den 19 ve Yunanistan'dan 14 katılımcı Akademi Rumeli'nin misafiri oldu. Katıldıkları atölyelerde, konularının uzmanı akademisyenler, yazarlar ve sanatçılar tarafından verilen derslere katıldılar. Edirne'nin zenginliklerini yaşadılar, Edirne'yi ve Edirnelileri tanıdılar.

Edirne Valisi Dursun Ali Şahin'in samimiyeti ve sıcaklığı Akademi'nin katılımcıları tarafından hemen hissedildi. Özel Kalem Müdürü ve Proje Genel Koordinatörü İbrahim Tarancı'nın özveriyle çalışmaları, gelen

öğrencilere gösterdiği hassasiyet, mesai kavramı olmadan bütün konularla ilgilenmesi herkesi mutlu etti. Proje Mali Koordinatörü İl Milli Eğitim Şube Müdürü İbrahim Biga, sorumluluğunun bilincinde Akademi'nin her şeyiyle ilgilendi. Proje İdari Koordinatörü Edirne Halk Eğitim Merkezi Müdür Yardımcısı Tuğba Ekrikaya'nın çalışkanlığını ve Akademi konusundaki hassasiyetini anlatmaya sayfalar yetmez. Projede emeği geçen ve adlarını sayamadığımız onlarca kişi, Akademi'nin anlamına uygun bir şekilde çalıştı ve emek harcadı. Türkçe için, Türk kültür ve sanatının Balkanlarda daha da güçlenmesi için çalıştılar.

Edirne için, Balkan ruhu için çalışanlara selam olsun...

Akademi
Rumeli

Gagauzlar Akademi Rumeli 3 Proektinä Katıldı

Viktor Kopusciov

Harman ayının 15-dän 25-ä kadar Gagauz Erindän bir genç grupası Türkiyanın Edirnä kasabasında bulundu. Akademi Rumeli proektü üçüncü kerä sultannarın kasabası hem kasabaların sultanı olan Edirnedä geçirildi. Üçüncü kerä dä gagauz gençleri katıldı bu gözäl proektä.

Bir hafta 9 devlettän 150 genç eni işläär ürendi, barabar gezilerä çıktı, lafetti, oynadı, kendi memleketini tanıttı, başkasını tanıdı. Literatura, filosofiya, incä zanaat, teatro hem muzika gibi atelyelerä bölünän gençler her gün bu uurda ustaların buluştular, onnardan master-klas aldılar, kendi becerilerini hem fikirlerini paylaştılar.

Bu proektä Gagauziyadan talantlı gençler katıldı: peet

yazannar, resimcilär, muzikacılar, çalgıçılar, oyuncular. Her aşam grupalar kendi kulturalarını tanıttılar. Bosniya-Ğerğegovina, Makedoniya, Kosovo, Bulgariya, Ğreğiya, Ruminiya, Gagauziya, Kırım hem Türkiya gibi Balkannarın türlü erlerinden gelän grupalar türkülerini, oyunlarını tanıttılar.

Dil birlii vardı kolaylık annaşın Priştinadan hem Simferopoldan, Skopyedän hem Gümülcinedän, Komrattan hem Konstanţadan, Saraevodan hem Şumnudan gençler. On gündä ölä bir kardaşlık yaşandı, ani, ayrılarkan, hepsinin gözlerinde vardı yaş. Hepsi pek sevindi bu proektä dä şükür etti Edirnä valiliinä, YTB (Yabancı Türkler ve Akriba Topluluklar Başkanlığı), sorumnü kişilerä, koordinatorlara hem hepsinä, kim çalıştı bu proektä.

Araştırma

İhtilalinde İbrahim Paşa'nın adamı olarak tanındığından bu görev elinden alınmıştır. 1778'de vefat eden Örfî'nin Mefhûmü't-tevârih, Edirne Tarihçesi (Berâ-yı Şehr-i Edirne) adlı tarih eserlerinin yanında Divanı, Leylâ ve Mecnûn ve Mahabbetnâme adlı küçük mesnevileri ve Nasihatname adlı manzumesi vardır.

Muhabbetnâme

149 beyitten meydana gelen bu küçük mesnevinin konusu dar kapsamlı bir aşk hikayesidir. Tevhid bölümünde Allah'a şükreden şair, onun büyüklüğünü anlattıktan sonra bütün alemin aşk için yaratıldığını söyler. Na't bölümünde, Hz. Muhammed'e selam ve övgü vardır. O, iki alemin yaratılma sebebi ve insanların en güzelidir. Eğer maksuda erişmek istenirse Hz. Muhammed'e aşk ile bağlanmak, ona ve âl ü ashâbına salavatlara selam etmek gerekir.

*Erişmek ise maksûdun murâdâ
Ona aşkın ola cândan ziyâde*

*Resûl ü dî ü ashâbına her bâr
Salâvat ile selâm eyle tekrâr*

"Sebeb-i Nazm ü İnşâ" bölümünde mesnevinin yazılış sebebi açıklanır. Örfî, bir güzelin aşkıyla deliye döndüğünü, aklına Leylâ ve Mecnûn hikayesi gelince onların hallerinin kendi aşkına benzediğini düşünüp teselli bulunduğunu ve bu mesneviyi yazmaya karar verdiğini söyler.

*Bizim ile meğer hem-hâl imişler
Kemâl-i aşk ile abdâl imişler*

*Anın çün küssa-i Mecnûn ü Leylâ
Sebebtir olmağa bu resme inşâ*

Hikayenin anlatıldığı "Hasb-i Hâl-i Örfî" başlıklı bölümde şair, aşık olduğu kızın özelliklerinden bahseder. İlk önceleri sevgilisinin kendisine ilgi gösterdiğini, evine gizlice gelip sabaha kadar oturduğunu, kızın aşkıyla şiirler yazdığını ama aralarında vuslat olmadığını anlatır.

*Gelirdi hâneme tenhâca dildâr
Teklüfüsüz ederdi 'arz-i dîdâr*

*Gice tâ subha dek bir yirdim âmmâ
Mecâzî hâletî yok idi hâşâ*

*Verirdi hüsnü bana dürlü hâlât
Bu şe'ke nazm ederdüm nice ebyât*

Örfî ile arasındaki aşktan haberdar olan kızın annesi, kızını azarlar ve görüşmelerini yasaklar. Örfî, bu olaydan sonra gece gündüz ağlamaya, ah etmeye, ayrılık derdiyle gazeller söylemeye başlar. Onun bu perişanlığın görenler haline üzülüp acırlar. Böyle perişan hali devam eden Örfî, gaipten gelen bir sesle kendine gelir ve bir güzele duyulan aşkın gerçek aşk olmadığını, Allah'tan başka her şeyin fani olduğunu anlayıp hakiki aşka ulaşır. Bu sırada ise kıza aşk ateşi düşer ve feryad ü figan ederek Örfî'den vuslat talep eder. Bu kez de Örfî, naz eder ve dilberî dize getirirken şevkiyle aşkıltakî iddiasını anlatan bir murabba söyler. Bu murabba "Hulâsa-i 'İşk-ı Hakîkat" başlığı altında beş dörtörtükten meydana gelen bir şiirdir. Şiir şöyle başlar.

*Bir meleğ-simâya oldum mübte'lâ
Ben niyâz ettikçe nâz etti bana
Şimâdî ben nâz eylerim dilber ricâ
E's-salâ erbâb-i 'aşka e's-salâ*

Örfî'nin bu hallerini gören arif bir dostu ona sevdiğiyse evlenmesini nasihat eder. Gönlüne tekrar canan arzusu düşen Örfî, annesine dardını açar. Haberciler gönderilip düğün hazırlıkları başlayınca bir yıl süren ayrılık sona erer ve nihai olarak birbirlerine kavuşurlar.

*Cemâ'atle imâm olundî da'vet
Olup 'akd-ı nikâh emrinde sūr'at*

Vuslatın arkasından firkat gelir. Nikahtan iki yıl sonra kızın vebadan ölmesi üzerine Örfî, kızın özelliklerini ve aşkının büyüklüğünü anlatan bir mersiye söyler. Aşk sırrını çözdüğünü, gerçek aşkın ilahi aşk olduğunu anlatır. Bu eseri yazmasındaki sebebin Leylâ ve Mecnûn hikayesi olduğunu tekrar ederek okuyarlardan hayır dua ister ve hikayeyi bitirir.

*Sebebtir nazmuma Mecnûn ü Leylâ
Eser olmağa ettim nazm ü inşâ*

*Ola 'uşşâka bu sermâye-i cân
Okundukça safâ kesb ede hûbân*

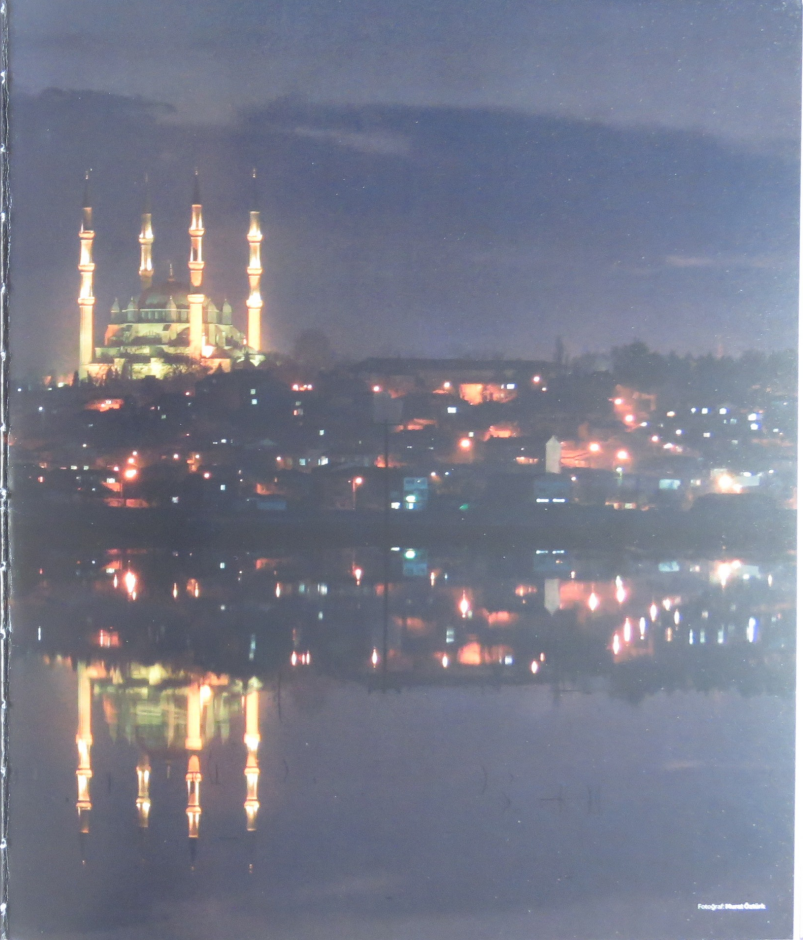
Kaynak: Müberra Gürgendereli (2002): "Örfî Mahmut Ağa ve Mahabbetnâme Mesnevisi" Türk Kültürü İnceleme Dergisi 4, İstanbul.

Edirneli Örfî'nin Leylâ ve Mecnûn ile Mahabbetnâme Mesnevisi

Doç. Dr. Müberra Gürgendereli

Edirne Bostancıbaşı Suhte Hacı Ali Ağa'nın oğlu olan Örfî, Edirne'de Bevvâbsinan mahallesinde doğmuş, bu şehirde büyüyüp yetişmiş ve tahsil görmüştür. Daha sonra baba mesleğine geçerek Bostancı ocağında kethüdüliğe kadar yükselen Örfî, 1718'de babasının ölümü üzerine Bostancıbaşılığı ümit edip de bu göreve getirilmeyince emekliliğini istemiştir. 1728'de İstanbul'a gelen Örfî'ye sadrazam Damat İbrahim Paşa tarafından Lüleburgaz'da bulunan İbrahim Hanzade evkâfı tevliyeti verilmiş fakat 1730 Patrona

Arastırma

Enez'in Trak Kimliği

Prof. Dr. Engin Beksaç

Yıllar boyu süren kazılarla tanıdığımız önemli bir Antik Çağ yerleşmesidir Enez. Antik Çağ'daki adı Ainos'tu. Bir koloni kenti olarak bilinir Enez. Anlatılan birçok öyküye ve ciltlerce kitaba da konu olmuştur Enez.

Ainos'u ilk defa İonialılar mı iskan etti, yoksa Aeolialılar mı? Bir Klasik Arkeolog için cazip gelen, fakat bir Trakolog için hiç de ilgi çekici olmayan bir soru. Gerçeği yansıtmayan tarafı ve kifayetsiz bir soru.

Çünkü İonialılar da Aeolialılar bu topraklara geldiklerinde burada yaşayan birileri vardı. Enez topraklarında yaşayan birileri hep vardı. Bu insanların yerleşmeleri de günümüz Enez merkezden çok da uzak değildi hani.

Yenice Köyü'nün yanı başında zamana meydan okuyan bu Hocaçeşme binlerce yıl öteye giden bir yerleşme olarak M.Ö.6500lere, M.Ö. 6000lere götürmüyor

mu bizi? Hocaçeşme Trakya'nın en eski Neolitik yerleşmelerinden biri olarak karşımızda duruyor. Trakya'nın ilk Neolitik köy yerleşmelerinden biri olarak buradayım diye haykırıyor.

Hani nerede ilk iskânı yapan İonialılar, hani nerede ilk iskân sahibi Aeolialılar?

İşte Hocaçeşme. İşte Erken Neolitik süreçlerden beri Enez çevresini iskân eden Balkanlar ile bağıntılı insanları.

Her ne kadar hafiri sadece Neolitik buluntulardan bahsetse de Hocaçeşme, yüzeyindeki çanak çömlek kırıkları aracılığıyla burada daha sonraki devirlerde de insanların yaşadığını bize anlatmaya çalışıyor.

Hocaçeşme'nin yüzeyinde Bronz Çağı ve Demir Çağı çanak çömleklerinin kırılmış, dağılmış, fakat zamana meydan okuyan izleri. Belli ki bir arkeoloğun çalıştığı yerleri iyice görmesi veya görmek istemesi ilk elden gerekli.

Erken Bronz Çağı'ndan itibaren Enez çevresinde çok daha yoğun olmuş iskân yerleri. Bu çok belli!

Üveyik Tepe veya Pandır Bahçe olarak bilinen alan ile Değirmen Tepe bu iskân yerlerinin en bilinenleri. Bir de buna yeni tespit edilenler eklense artacak bir kat daha Enez'in Trakya Prehistoryası'ndaki önemi.

Enez'in Trak kimliği tarihsel gerçekliđin ta kendisi.

Troyalı Kahraman Aenas ve Trak Kralı Poltys'in öyküsü hiç de öyle gülünüp geçilecek bir şey değil ki!

Aenas Romalılar'ın ata beldediği, Romalı ünlü şair Virgilius 'un hakkında koca bir destan yazdığı bir kahramandı. Troya'nın yıkılmasından sonra ana vatanından uzaklaşırken, günümüz Enez ilçesinin bulunduğu topraklara gelir. Burada dostu olan kral Poltys tarafından karşılanır, konuk edilir, ağırlanır.

Efsaneye göre de denizlerin ve depremlerin tanrısı Poseidon'un oğludur Poltys. Yani anlayacağınız yanı tansal kimliğiyle depremleri şiddetli olan bir deniz kıyısında yaşamaktadır kendisi.

Kral Poltys'in bir de şehri vardır. Adı da Poltyobria

veya Poltymbria olarak anılmaktadır. Traklar'ın dil verilerinden arda kalan ve anlamını bildiğimiz pek az sözcükten biridir bria. Genel olarak tahkimatlı yerleşme anlamına geldiği de bilinen bir geçektir.

Kısacası Poltyobria veya Poltymbria da Poltys'in tahkimatlı şehri demektir.

Mitlerde karşımıza çıkan bu Troya ile Enez Bölgesi'nin ilişkisi arkeolojik veriler ile de kanıtlanır bir geçektir. Enez İlçesi sınırları içinde Troya ile bağıntılı arkeolojik verilerin bulunur olması bu hususta gerçekten dikkat çekicidir.

Poltyobria veya Poltymbria eski bir yerleşme. Mitlere sıklanmış eski bir Trak yerleşmesi.

Bir diğeri gelince onun adı da Absinthisi!

Antik Çağ kayıtları hep eski bir Trak Kabilesi ile ilişkilendirir Enez çevresini. Daima da aftra bulunur bu kabile ile ilişkilili büyük ve tahkimatlı bir kale kente.

Bu kabilenin adı Absinthisi. Bu kabilenin merkezi olan tahkimatlı yerleşmenin ise Absinthisi.

Bu gün artık her ikisinin de yerleri besbelli. Her iki yerleşme de binlerce yılın sislerinin ardından haykırıyor, çağın yor kendilerini görmek isteyenleri Enez'e.

Mitlerin de kantladığı gibi Ainos isimli yerleşmeden çok daha önce de yerleşmeler vardı Enez sınırları içinde. Milettiler'den de Aeoller'den de çok daha eskilerde Traklar yaşıyordu Enez'de. Plistorus veya Plestorus adıyla tanıdığımız Güneş Tanrısı'na kurbanlar veriyorlardı Enez çevrelerinde.

Enez çevresinde Traklar'dan arda kalan çok arkeolojik veri var. Bunlar kaya sunakları başta olmak üzere kaleler yerleşmeler olarak sıralanıyor. Bir haritaya baktığımızda da Trak yerleşmelerinin koloni Enez'ini nasıl kuşatmış olduğu hiç gözden kaçmıyor. Ve Enez'in Ainos adıyla bilinen Koloni kenti bir emporion olarak karşımızda duruyor.

Peki, Enez'de Traklar'dan ne kaldı geriye? Kısaca aktaralım size.

Enez Merkez Yerleşmenin kuzeyine gelen ve Enez-İpsala Karayolu üzerinde yer alan Çataltepe Kaya Sunağı tipik bir Trak kutsal anıtlarının en tipik örneklerinden biridir.

İncelemeler sonucunda alanın çok özgün sembolik ve kutsal peyzajın parçası olduğu anlaşılmıştır. Yapılan çalışmalar sunağın aşağıdaki mağara ile bir bütün oluşturduğunu ve bütün sunak oluşumunun da tamamen Arkeo-astronomik prensiplere göre şekillendiğini göstermiştir.

Ayrıca bu sunağa çok yakın bir konumda bulunan ve Kuşadası olarak bilinen mahalde yer alan nekropol alanı sunağın Ktonik karakteri için önemli bir ipucu teşkil etmektedir.

Bu kutsal peyzaj içinde yer alan Çataltepe Tümülüsü de dâhil oluyor tabii ki bu Ktonik karakterli Okültik denkleme.

Aşağıdaki bataklık araziye dimdik inen yamaçları bulunan ve yol tarafından kesilmeden önce arkasındaki dağlık alana bağlı bir yarım ada oluşturduğu anlaşılan bu kutsal alanın üstteki altar bölümü üç farklı kaya oluşumundan meydana gelmiştir.

Ana altar bölümü önünde yer alan ayrı bir kaya oluşumu ardında özel olarak düzenlenmiş bir açıklık ve önündeki altlardan ibaret olup, arkasında yer alan üç bölümlü kaya düzenlemesiyle bir bütün oluşturmaktadır. Bu bölüm kuzey batı – güney doğu doğrultusunda bir eksene sahiptir.

Bu alanın arkasına gelen üçüncü kaya bloğu doğu batı yönünde oluşan bir eksene sahip olup, batı ucunda özel olarak kayadan oyularak oluşturulmuş daire planlı bir çukura sahiptir. Bu bölüm platformun dik yamaçlı kenarına çok yakın konumda bulunmaktadır.

Kaya bloklarının içinde yer aldığı podyum batı ve kuzey doğu yönleri arasında kalan ve batıya açılan alanı kaplayan bataklığa yukardan bakmakta olup, kuzey doğu ve batı arasında kalan doğu kesimi Çataltepe ve yan uzantılarına kapatılmış bulunmaktadır.

Ana eksenli kuzey batı – güney doğu olan ve güney doğu yönüne odaklanmış olan ana altar düzenlemesi

Çataltepe'ye göre ayarlanmıştır. Buna karşın, kayalık altar düzenlemesi altında özel olarak kayadan oyularak düzenlenmiş olan mağara kuzey batı yönüne bakmaktadır.

Kaya sunağı üzerindeki düzenlemelerin bağlı oldukları yönlerin hepsi Trak ayınlarında karşılığı bulunan ve çalışmalarımız sonucunda işlev ve niteliklerini gayet iyi bildiğimiz özelliklere sadık kalındığını göstermektedir. Bu yönler tamamen Trak ayın ve tören takviminin parçalarıdır.

İnsan eliyle yapıldığı anlaşılan mağara dikdörtgen bir plana sahiptir. Girişin tam karşısına gelen güney doğu duvarı üzerinde üç şiş niş bulunmaktadır. Basık mağara içinde ağır bir defnecil faaliyetinin varlığı gözlenmektedir. Bu mağaranın ağız açıklığının baktığı kuzey batı yönü de Trakya'nın diğer kesimlerinde bulunan benzer kaya anıtlarında da karşımıza çıkan bir özellik olup, tamamen Trak tören ve ayın takviminin parçası olarak karşımızda durmaktadır.

Bu kaya sunağı daha çok Kuzey Batı Anadolu'da benzerleri görülen tipte bir dini anıt olarak Trakya'da yaşamış olan Traklar ve daha eski kültürlerin dini varlığının bölgedeki en önemli delillerinden birini oluşturmaktadır. Yüzeyle çok sayıda Trak keramiklerine ve bunlar yanında çok az sayıda da olsa bazı Kalkolitik keramik parçalarına rastlanması da bu nedenle şaşırtıcı değildir. Bu buluntular da bize bu dini anıtın çok uzun bir kullanıma sahip olduğunu ve yakın çevresinde bulunan Ortataştepe ile bir paralelde sergilediğini göstermektedir.

İpsala İlçesi'ne bağlı Koyuntepe Köyü'nün yanında yükselen Ortataştepe veya diğer bir deyişle Horatepe Trakya'nın en önemli kayaya sunaklarından biri ve Güneş Kültü ile ilişkili bir anıt olarak, Ktonik karakteri gayet açık olan Çataltepe ile bir bütün halinde, bölgenin kutsal peyzajına dâhil olmaktadır.

Enez İlçesi kapsamında kalan bir diğer ilginç kült anıtı tipik halk arasında 'Fırnkaya' olarak adlandırılan kaya oyma anıtlardır. Yapılan çalışmalar bu anıtların orijinal tiplerinin Çeribaşı ve Yazır Köyleri çevresinde bulunduğunu ortaya koymuş bulunmaktadır.

Bunlar dışında yine 'Fırnkaya' olarak adlandırılan bir başka kaya oyma anıtı tuzine Yenice Köyü sınırları içinde rastlanmış olup, bu anıtın da bölgenin kutsal coğrafyası ile yakın ilişkili bir durum sergilediğine tanık olunmuştur.

Direkt olarak doğal kayalık alanlar içinde yer alan büyük kaya blokları oyularak oluşturulmuş olan Fırnkaya veya Furunkaya adı ile anılan kaya oyma anıt tipi Türkiye Trakya'sı için daha önce bilinmeyen, farklı ve yeni bir anıt tipidir.

Benzerlerine Batı Trakya ve özellikle Rodoplar Bölgesi'nde rastlanan bu anıt tipi için Türkiye Trakya'sı içinde en yakın anıt tipi Kırklareli İli, Pınarhisar İlçesi Pınarhisar yerleşmesi arkasında yer alan kayalık alanda karşımıza çıkan Ambarkas ve bu anıta yakın çevrede yer alan bazı diğer kaya oyma anıtlardır.

Fırnkaya ilginç bir anıt tipi olarak çok sınırlı bir bölgede karşımıza çıkmaktadır. Yayılım alanı Çeribaşı ve Yazır Köyleri meraları ve daha çok da bu iki köy arasındaki vadi oluşumudur.

Fırnkaya örnekleri özgün bir peyzaj oluşumu içinde yer almakta olup, daha çok bir birleriyle iritibatı konumlarıyla dikkat çekmektedir. Ayrıca Fırnkayalar'ın içinde bulunduğu peyzaj içindeki kutsal alanlar ile iritibatlı olarak önemli ölçüde astronomik prensiplere göre şekillenmiş oldukları görülmektedir.

Çeribaşı Köyü sınırları içinde Eldüzün Mevki'i'nde yer alan Fırnkaya diğerleri gibi kayalık bir alan içinde yer almaktadır. Arka arkaya iki oda biçiminde teşkilatlandırılmıştır. Üst kısmı açık oval planlı kaya oyma bir oda biçiminde olan kayanın cephesi üst kısmı oval alt kısmı düz bir açıklığa sahiptir. Cephe düzenlemesi kademeli bir silme ile şekillenmiştir. Yamaçta yer alan bu kaya oyma anıtı içinde yanık izleri fark edilmektedir. Güney – güney doğu odaklı bir konuma sahiptir.

Eldüzün Mevki'i'ne yakın olan ve bu alanı gören bir konumda bulunan Akçatepe Fırnkayasını defneciler tarafından dinamit patlatılarak yok edilmiştir.

Çeribaşı Köyü dâhilinde Numan Saylık Sayası'nın kuzeyinde Tavşantepe Mevki'i'nde yer alan Tavşantepe Fırnkayasını bu tip anıtların en dikkat çekici örneklerinden

biridir. İçinde bulunduğu vadi tabanı ve yamaçlarda yoğun iskan izlerine rastlanmakta olup, Numan Saylık Sayası çevresinde Ortaçağ süreci ile ilintili mimari parçalar gözlemlenmektedir. Sayanın arkasına gelen ve vadinin batısında yer alanda da yerleşim izleri seçilmektedir.

Doğu istikametine bakmakta olan Fırnkaya vadinin batı tarafında yoğun çalılı kaplı geniş bir kayalık alan içinde yer almaktadır. Kayalık alan içinde bulunan büyük bir kaya bloğu oyularak yapılmıştır. Kaya genel görünüşüyle bir taht biçiminde şekillendirilmiş olduğu için Ana Tanrıça Taht kavramını akla getiren bir düzenlemeye sahiptir.

Taht arkalığı intibasını veren kaya çukuntısı önünde üstü açık ve oval planlı bir oluşum gözetiren kayanın da önünde üstü oval tabanı düz bir açıklık yer almaktadır.

Bu anıtın ilginç yönlerinden biri bu açıklığın üzerinde yer alan ve zorlukla teşhis edilen kaya oyma kabartmalarıdır. Bu kabartmalar arasında labris tasvirlerinin fark edilmekte oluşu bu anıta farklı bir anlam katmaktadır. Çünkü labris Trak Dünyası'nda daha çok yöneticiler ve yönetimi elinde tutan aileler ile ilintili güç belirtici politik bir semboldür. Aynı zamanda Orion Takımyıldızı ile ilişkisi bilinen Okültik bir zembek olarak da dikkat çekmektedir.

Bu durumla Tavşantepe Fırnkayasını farklı çağrışımlar yapan bir anıt niteliğine sahip bulunmakta ve muhtemelen de bölgede yaşadığını bildiğimiz güçlü Trak Kabilesi Absinthiler' in yöneticileri ile ilişkili bir sembol oluşturmaktadır.

Tavşantepe sadece Fırnkaya ile değil, bu Fırnkaya'nın bulunduğu kayalığın batısında, arka tarafta bulunan geniş bir düzlük içinde yer alan kayalar üzerindeki düzenlemelerle de dikkat çekmektedir.

Bu alan ortasında sivri ucuya üçgen biçimi bir düzenlemeye sahip bir kaya altın bulunmaktadır. Güney doğu ufkunda bulunan Dediciktepe Kayraç Zirvesi'ne odaklı bulunan bu kayanın kuzey batı yüzünde kanal biçimi bir düzenleme ve üzerinde çukurlar yer almaktadır. Bu altar ile iritibatlı olduğu fark edilen bir başka kaya bloğu da az daha ilerde güney batı yönünde yer almaktadır.

Fırnkaya'nın bulunduğu yamaç üstü kayalığın arkasında yer alan ve ilginç kaya altarı ile dikkat çeken geniş düzlüğün de ilginç bir peyzaj düzenlemesinin parçası olduğu fark edilmektedir. Bu özgün peyzaj oluşumu içinde güney taraftaki Dirmentepe ve Yazır Köyü merasındaki bazı tepe ve kaya oluşumlar dikkat çekici bir coğrafi oluşum sergilemektedir. Özellikle kaya altınınin kuzey batı yönünün Yazır Köyü merası ile irtibatlı durumu bu noktada dikkat çekicidir.

Bu noktada Yazır köyü merasının doğu kısmı ve bu alanda bulunan doğal oluşumlar Çeribaşı buluntularıyla ilginç bir bütünleşme sergilemektedir.

Yazır Köyü Fırnkayalar'ın yer aldığı bir diğer köydür. Çeribaşı köyü ile komşu olan Yazır Köyü Enez İlçesi'nin ilginç köylerinden biri olup, Çeribaşı ile bütünleşen ilginç bir arkeolojik peyzaj oluşumu göstermektedir.

Yazır Köyü'nün arkeolojik buluntuları açısından ayrıca Hisarlı Köyü ile de ilginç bir bütünleşme sergilediği fark edilmektedir.

Yazır Köyü sınırları içinde kalan Gürgendere, Bağlık veya Bağlıkanı Mekkii'nde bulunan Fırnkaya büyük ve ihtişamlı bir görüntüye sahiptir. Üç bölümden oluşan Fırnkaya esasında üç farklı Fırnkaya'dan oluşan bir oluşum sergilemektedir. Bu Fırnkaya'nın birinin ön kısmı ana kayadan koparak çıkmıştır. Bu nedenle kuzey doğu istikametindeki bu bölümün ön kısmı yoktur. Güney batı yönüne bakan ve yan yana bulunan diğer iki Fırnkaya cephelerindeki dik köşeli yamuk şekilli geniş açıklıklarla Çeribaşı Köyü merasında bulunan benzerlerinden farklı ve abidevi bir görünüm sergilemektedir.

Geniş bir düzlük ortasında bulunan çok büyük boyutlu bir kayalığın güney tarafında yer alan bu abidevi oluşumlar da diğer benzerleri gibi doğal ana kayadan oluşarak yapılmışlardır. Üzerleri açık ve oval planlı oldukları görülmektedir. Cephe açıklıklarının yamuk biçimli oluşu daha çok Helenistik Dönem etkilerini akla getirmektedir.

İlçinde yer aldığı peyzaj içinde ayrıcalıklı bir konuma sahip olduğu fark edilen kayalık alanın kuzey tarafında bazı kanal izleri seçilmektedir.

Kayalık çevresindeki daha küçük kayalık alanlarda altır düzenlemeleri olduğu görülmektedir. Bu altır düzenlemeleri değişik yönlere göre organize edilmiş bulunmaktadır. Ana kayalık alanın güneyinde bulunan kayalık içinde güneye bakan bir kaya altarı fark edilmektedir.

Kuzey batı tarafta yer alan üçgen bir kaya altarı batı yönüne bakmaktadır. Güney batı tarafta yer alan bir diğer kaya altarı ise güney doğuya bakmaktadır. Bu kayanın ardında batı tarafta taş sarkalardan oluşma duvar izleri seçilmektedir.

Gürgendere, Ekvaya Mekkii'nde bulunan Ekvaya tahrip edilmiştir. Dar bir ön açıklığı bulunan Ekvaya'nın üstünü açık olmadığına dair bilgiler derlenmiş olup, bu anıtın da yamaç üzerinde yer alan geniş bir kayalık üzerinde şekillendirildiği gözlenmiştir.

Deliktaş Mekkii'nde bulunan Delikkaya tek bir kaya bloğundan oluşmuş bir örnek olarak farklı bir Fırnkaya tipi oluşturmaktadır. Dik ve geniş bir kayalığın güney doğu tarafında bulunan tek bir kaya bloğu olarak oluşturulan bu kayanın batı ve güney doğu yönlerinde birer açıklık bulunmaktadır. İç kısmı oval biçimli olan kaya dışardan bir bütün olarak prizmatik bir görüntüye sahiptir. Üzerindeki renk oluşumu yüksek ısıya maruz kalmış bir kaya olduğu itibamı vermektedir ki bu durumu bu kayaların kullanım amacı için ilginç ipuçları vermektedir.

Bu kaya çevresindeki kayalık alanda buraların Trak Dönemi'nden sonra taş ocağı olarak da kullanılmış olduğunu güsteren izler mevcuttur.

Defineler tarafından ağır biçimde tahrip edilmiş durumda bulunan Kesikkaya da taş almak için kullanılmış bir oluşum olduğu izlenimi vermektedir.

Yazır Köyü merasında kalan bir diğer Fırnkaya da Sarpedere Fırnkayası'dır. Bir uçurum üzerinde yer alan bu Fırnkaya bu tip anıtların işlevlerini anlamamız konusunda büyük öneme sahiptir.

Fırnkaya adıyla anılan bu kaya oyma anıtların bulunduğu yerler, peyzaj özellikleri, astronomik prensiplerle bağlantılı teşkilatlandırılmış durumları

ve altır düzenlemeleriyle ilişkileri konularını kapsal kimliklerinin açık bir göstergesidir.

Bu anıtlar üzerinde yüksek ısıya maruz kaldıkları izlenimi veren bazı özellikler ve bazı yerlerdeki yakma izleri bu kaya anıtlarının Traklar için çok önemli olan kremasyon geleneği ve ateş ile ilintili özel ayinlerin parçası olduğu itibamını vermektedir. Bu noktada ilginç olan bu anıt tipinin son derece kısıtlı bir coğrafya içinde karşımıza çıkmış olmasıdır. Bu da bize sadece belirli bir kabileyet ait bir inşaat ve uygulamaların varlığını göstermektedir.

Fırnkaya olarak adlandırdığımız kaya oyma anıtlara benzer örnekler Bulgaristan'ın güney kesimlerinde ve Yunanistan Trakyası'nda da karşımıza çıkmaktadır.

Bunların genel olarak Trak topraklarının güney kesimlerinde yer alması ilginç olup, kuzey kesimlerden farklı bir költ oluşumuna da işaret eder gibidir.

Bu tip anıtlara rastlanan alanlar çevresinde bulunan Trak keramik buluntuları bu anıtların ait olduğu süreci de açıkça ortaya koymaktadır.

Trak kimliği ile bağıntılı arkeolojik veriler ortaya koyan yerlere Enez İlçe sınırları içinde rastlanmaktadır.

Yine Karaincirli sahil kesiminde yer alan Göztepe, Trakya'nın arkeolojik açıdan dikkat çekici ve önemli alanlarından biri olarak teşhis edilmiş bulunmaktadır.

Göztepe üzerinde yapılan çalışma esasında görülen Bronz Çağı ve Demir Çağı keramiklerine ilaveten, Proto-geometrik süsere işaret eden veriler de dikkate şayandır.

Denizin kıyısında yer alan Göztepe ve hemen yanı başında yer alan nekropol alanı bu kesimin Trakya tarihi açısından büyük öneme haiz olduğunu göstermektedir.

Esasında Ortaçağ sürecinde de kullanıldığı fark edilen Göztepe'nin önemli bir Trak Dönemi yerleşmesi olduğu bellidir. Özellikle denizden uzak olduğu belirtilen Trak yerleşmelerinin deniz ile ilişkisini göstermesi bakımından dikkat çekici bir yerleşme olup, mitolojik bilgiler arasında sınırlar günümüze ulaşan bazı yerleşmelerinin varlığını ortaya koymak için büyük bir önem taşımaktadır. Göztepe'nin mitolojik bilgiler

arasında karşımıza çıkan Polty's'in kenti Poltymbria olması akla uygun gelmektedir.

Göztepe'nin hava fotoğrafları burada bulunan ahşap bir tahkimatın kalan izlerini açıkça göstermektedir.

Karaincirli gerisine gelen alanda yer alan Hasköy çevresinde yapılan çalışmalarda da Bronz ve Demir çağı verilerine rastlanmış olması, Karaincirli ve çevresinin önemli bir Bronz ve Demir Çağı yerleşim bölgesi olduğunu ve özellikle de Enez İlçesi içindeki yoğun Trak yerleşimlerinin genel düzeni ve iskan sistematiğini vermesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Enez Bölgesi'nin güçlü, savaşçı ve yabancılardan hoşlanmayan acımasız halkı Absinthiler ile ilişkili tahkimatlı yerleşimin durumu da açıklık kazanmış Kırklareli'nin Vize İlçesi'nin hemen ardında Karakocak Tepe'de rastladığımız ve Bulgaristan'da da benzerleri bulunan bir şeflik Oppidaları Absinth'in yeni harf hakkında da artık konuşmamız mümkündür.

Bu tahkimatlı merkezi yerleşme Hisarlı Köyü'nün yanı başında yükselen düz kayaç tepe oluşumu üzerinde ve günümüzde mevcut Orman Gözetleme Kulesinin ardında yer almaktadır.

Bu bölgede yer alan izler tipik bir Demir Çağı tahkimatı ile ilişkili özellikler göstermekte olup, yüzeye rastlanan arkeolojik veriler de bunu kanıtlamaktadır.

Bu yerleşme alanında teşhis edilen ilginç bir başka özellik de Orman Gözetleme Kulesi'nin hemen önünde bulunan kaya oyma kutsal alanın varlığıdır. Orman Gözetleme Kulesi'nin yapımı esasında tahribata uğramasına rağmen, güney doğu yönüne göre kurulanmış altır düzenlemesiyle dikkat çeken bu kutsal alan bu tip oppidalar için alışılmış özellikler sergilemektedir.

Enez'in Trak Dönemi hakkında çok önemli veriler derlenmiş olup, esasında Enez'in Trak kimliği ortaya konmuş bulunmaktadır. Belli ki yeni çalışmalar da yeni yeni verileri ortaya koyacaktır.

Fotoğraf: Murat Östürk

Öykü

esmer yüzünün çizgilerini daha da derinleştirmişti. Gözlerimin dolduğunu görmesin diye, yana döndüm. Rodop köyleri fakirdir. Etraf ne kadar güzelse sakinleri de o kadar yoksuldur. Burada insanlar, dünya oldum olası bir parça ekmek için amansız mücadele yürütüyorlar. Hem de her gün! Her saat...! Geceli gündüzlü. Kadınların hali daha da içler acısıdır. Erkeklerin çoğunluğu gurbette, nafaka peşindedir. Köyde kalanları ise iş seçmiyor, ne tür iş bulurlarsa onu yapıyorlar. Artık iş de bulamaz oldular. Bu yüzden erkeklerin büyük bir bölümü günlerini köy meyhanelerinde, kahvehanelerde geçiriyor.

Rodop kadınları, sırtlarında hayatın acımasız ağırlığını taşıyorlar. Bu yükü taşımamın ötesinde onunla birlikte yaşıyorlar. Otuzu doldurmadan, belleri bükülüyor, alınları kırışıyor, durgun bakışlarının derinliğinde umutsuzluk okunuyor.

Rodop kadını için mevsimler birbirinin aynısıdır. Gün doğmadan kalkmak, çok nüfuslu ailenin kahvaltısını hazırlamak, ahıra gidip temizlemek, hayvanları doyurmak ve inekleri sağlamak zorundadır.

Sonra koyunlara, keçilere, tavuklara gelir sıra. Ardından ördüğü fanilya ya da çorabi bitirmesi için yardima gidecektir komşusuna. Yünü taraklayacak, Recep dededen tamir ettiği mekiğini alacak, çamaşır teknesine su ısıtacak, zira haftanın çamaşırını onu beklemektedir. Tütün zamanı geçmişse ormanın yolunu tutacak, yaban mersinleri toplayacak, çiralık odun ve kışık odun toplayacak, sonra onları ve kışık odunları eve götürülecek, dam altına yerleştirecek ve daha...

Çilenin rengini her gün gözlerlemler görmüşümdür. Anamın yüzünün sebepsiz esmer olduğunu söylemeyin...!

Karanlık basıyor. Çocuklar doyurulmuş, inekler sağlamış, tavuklar kümese toplanmıştır.

Yünler kırmızı, mavi, yeşil, beyaz, mor, sarı, kahverengi yumaklara dönüşmüş, gömleğimin yenleri ilgilenip dikilmiştir.

Gece, koyu mavi yüzünü örtünüyor. Ayaklar yanıyor. Avuçların içi kancaalanıyor. Eklemeler sızlıyor. Bel kendinde değil. Gözler yumuluyor.

Yarınki gün yine bugünkü gibi olacaktır. Anamın hayatı bir günden ibarettir.

- Neyin var evladım? İyi misin? İyi olup olmadığımı önemli yortuk artık. Eğildim, anamın elini elim aldım...

Anamın Mevsimleri

Mümin Tahir

Tüm yaz geçmiş vakit bulup memlekete gidememiştim; anam telefonları deli etmişti. Ertelenmeye gelmeyeceğini sandığım işleri bir yana bırakıp yola çıktım. Anamı uzaktan gördüm; kapının önünde dürmüş, kucağında sırtları dökülmüş yeşil tencere, tavukları yemliyordu.

- Geldin mi? diye sordu. Tencereyi yere bıraktı, ellerini önlüğüne sildi ve bana sarıldı. Daha da yaşlanmıştı. Babamın ölümünü, çocuklarla ayrılığı ağır yaşıyordu. Yılların ağır yükü

Fotoğraf Murat Östürk

Ökü

Anamın Mevsimleri

Mümin Tahir

Tüm yaz geçmiş vakit bulup memlekette gidememiştim; anam telefonları deli etmişti. Ertelenmeye gelmeyeceğini sandığım işleri bir yana bırakıp yola çıktım. Anamı uzaktan gördüm; kapının önünde durmuş, kucığında sırları dökülmüş yeşil tencere, tavukları yemliyordu.
- Geldin mi? diye sordu.
Tencereyi yere bıraktı, ellerini önlüğüne sildi ve bana sarıldı. Daha da yaşlanmıştı. Babamın ölümünü, çocuklarla ayrılığı ağır yaşıyordu. Yılların ağır yükü

esmer yüzünün çizgilerini daha da derinleştirmişti. Gözlerimin dolduğunu görmesin diye, yana döndüm. Rodop köyleri fakirdir. Etraf ne kadar güzelse sakinleri de o kadar yoksuldu. Burada insanlar, dünya oldum olası bir parça ekmeğe için amansız mücadele yürütüyorlar. Hem de her gün! Her saat...! Gececi gündüzlü. Kadınların hali daha da içler acısıdır. Erkeklerin çoğunluğu gurbette, nafaka peşindedir. Köyde kalanlar ise iş seçmiyor, ne

tür iş bulurlarsa onu yapıyorlar. Artık iş de bulamaz oldular. Bu yüzden erkeklerin büyük bir bölümü günlerini köy meyhanelerinde, kahvehanelerde geçiriyor.

Rodop kadınları, sırtlarında hayatın acımasız ağırlığını taşıyorlar. Bu yükü taşımanın ötesinde onunla birlikte yaşıyorlar. Otuzu doldurmadan,

belleri büküyor, alınları kırıyor, durgun bakışlarının derinliğinde umutsuzluk okunuyor. Rodop kadını için mevsimler birbirinin aynısıdır. Gün doğmadan kalkmak, çok nüfuslu ailenin kahvaltısını hazırlamak, ahıra gidip temizlemek, hayvanları doymak ve inekleri sağlamak zorundadır.

Sonra koyunlara, keçilere, tavuklara gelir sıra. Ardından ördüğü fanılayı ya da çorabı bitirmesi için yardıma gidecektir komşusuna. Yünü taraklayacak, Recep dededen tamir ettiği mekiğini alacak, çamaşır teknesine su ısıtacak, zira haftanın çamaşırını onu beklemektir.

Tütün zamanı geçmişse ormanın yolunu tutacak, yaban mersinleri toplayacak, çiralık odun ve kişik odun toplayacak, sonra onları ve kişik odununu eve götürecektir, dam altına yerleştirecek ve daha...

Çilenin rengini her gün gözlerimle görmüşümdür. Anamın yüzünün sebepsiz esmer olduğunu söylemeyin...!

Karanlık basıyor. Çocuklar doyurulmuş, inekler sağlıklı, tavuklar küme toplandı. Çocuklar doyanmıştır. Yünlere kırmızı, mavi, yeşil, beyaz, mor, sarı, kahverengi yumaklara dönüşmüş, gömleğimin yenileri ilgilenip dikilmiştir.

Gece, koyu mavi yüzünü örtüyor. Ayaklar yanıyordu. Avuçların içi karıncalanıyor. Eklemeler sıziyor. Bel kendinde değil. Gözler yumuluyor.

Yarınki gün yine bugünkü gibi olacaktı. Anamın hayatı bir günden ibaretti.
- Neyin var evladım? İyi misin?
İyi olup olmadığının önemi yoktu artık. Eğildim, anamın elini elim aldım...

Cumhuriyet Dönemi Yıllarında Başpehlivansız Kırkpınarlar

Mehmet Ağırhan

CUMHURİYET DÖNEMİ ÖNCESİ YAPILAMAYAN KIRKPINARLAR

Osmanlı Devleti Askerleri'nin Rumeli topraklarına ayak basması ile başlatılan ve Sarı Saltuk Baba ile gündeme gelen "Kırkpınar Güreşleri" savaşlar nedeniyle çeşitli dönemlerde yapılamamıştır. Özellikle; 1) Sarı Saltuk Baba döneminde 1304-1360 yılları arasında 56 yıl, 2) 1877-78 Osmanlı Rus Savaşı'nda 1878-1881 yılları arasında 4 yıl, 3) Balkan Savaşları (8.10.1912-26.3.1913) ve sonrası 10.7.1913 tarihine kadar süren Edirne'nin işgali nedeniyle de 1913 senesinde 1 yıl, 4) Birinci Dünya Savaşı (1914-1918, Ancak 1914 yılında Kırkpınar Güreşleri, o yıllarda Edirne'ye bağlı Mustafa Paşa Viran Tekke köyünde yapılmıştı) ve sonrası Trakya'daki işgaller nedeniyle 1915-1922 yılları arasında 8 yıl, 1 5) Ayrıca, geçmiş yıllarda Edirne'de her sene yapıla gelen

kir eğlenceleri veya Mektepler Bayramı nedeniyle 17-18 Mayıs 1923 (R 1339) günlerinde Sarayıcı Mevki'inde düzenlenen ve Adalı Halil Pehlivan tarafından organize edildiği belirtilen müsabakalarda (Başpehlivan, Başaltı, Büyük Orta ve Küçük Orta) ilgili boylar için basında ödüllerin belirlilmesine rağmen sonuçları gösteren bir belgeye rastlanmadığından 1923 yılında da Kırkpınar Güreşleri'nin yapılmadığı yetkililerce kabul edilir. 3

CUMHURİYET DÖNEMİ İLK YILLARINDA KIRKPINAR GÜREŞLERİ

Edirne Türk Kurtuluş Savaşları döneminde Yunan işgali altında idi. Yunan Orduları'nın 25.7.1920 tarihi itibarıyla Trakya ve Edirne'yi işgalini ortadan kaldıran Mudanya Antlaşması (11.10.1922) ile birlikte 25.11.1922 tarihinde son bulmuştur. Daha sonra 24.7.1923 günü imzalanan

Gostivari
Malayım

İsmir'li Kara
Ali Çelik

Karamürsel'i
Aydın Demir

Tekirdağlı
Hüseyin Alkaya

Lozan Antlaşması ile başlayan ve 15.9.1923 günü Karaağaç'ın Türk topraklarına katılmasıyla birlikte yeni bir dönem başlamıştır. Hemen arkasından T.C. Büyük Millet Meclisi'nin 29.10.1923 günü aldığı bir kararla ilan edilen "Cumhuriyet" dönemi Türk toprakları üzerinde hakimiyetin kayıtsız şartsız Türk milletine ait olduğu vurgulanıyordu.

Cumhuriyet dönemi ile birlikte Türkiye yeni atımlara doğru yol almaya başlamıştır. Bir çok yeniliğin yanında geçmiştin bugünlere yansıyan geleneksel oyunlarımızda gündeme gelmeye başlamıştır. Edirne'de her sene sonu geniş katılımlarla yapılan kir eğlencelerinden birisi de Sarayıcı'nda Türk Ocağı Derneği tarafından düzenlenmiştir.

Eğlenceler; 100 metre koşusu ile başlayarak, çember çevirme, kadinlarda iğne geçirme, tek adım atlama, üç adım atlama, sırsız yüksek atlama, bayrak yarışı, ip atlama, dikiz dikme, çuvala koşu, yumurta koşusu, ağırlik atma, bisiklet yarışı, gözler bağlı boks maçı, Merkep koşusu ve sonunda da Adalı Halil Pehlivan tarafından düzenlenen pehlivan güreşleri yapılmıştır. Güreşlerde Kara Emin Pehlivan'ın çok güzel güreşler yaptığını ve halkın sevgisini kazandığını belirtiyoruz.

Ancak o yılın Başpehlivan'ın Arnavut kökenli Benli Abdullah olduğu belgelerle belirtiliyor. 4

Cumhuriyet dönemi ilk Kırkpınar Güreşleri olarak kabul edilen bu müsabakalardan sonra her sene Mayıs ayında Himaye-i Etfal (Kimsesiz Çocuklar) Derneği adına Kırkpınar Güreşleri sürdürülmüştü. Daha sonraki yıllarda güreşler, 1949 yılı dahil Çocuk Esirgeme ve Kızılay ile Halkevi tarafından organize edilirken, o zamanki Hükümetin emriyle düzenleme yetkisi 1950 yılı itibarıyla Edirne Belediyesi Başkanlığı'na devr edilmiştir.

BAŞPEHLİVAN'IN SEÇİLEMEDİĞİ KIRKPINAR YILLARI

1931 Yılı

Cumhuriyet Dönemi'nde 1924 yılının ilk "Kırkpınar Başpehlivani" bulunduğu üzere belgelere göre Arnavut Benli Abdullah pehlivandı. Daha sonraki yıllarda aralıksız sürdürülen Kırkpınar Güreşleri'nde 1931 yılında Başpehlivan belirlenememiştir. Edirne Postası Gazetesine göre; Kırkpınar Güreşleri 7-9 Mayıs 1931 Cuma ve Cumartesi günleri Sarayıcı Mevki'inde Himaye-i Etfal (Kimsesiz Çocuklar) Cemiyeti tarafından organize edilmiştir. Kırkpınar Panayırı adıyla düzenlenen

bu güreşlere toplam 80 pehlihan katılmıştı. Bunlardan Küçük Orta Boy'da 45 pehlihan güreşmiş ve Kircaali'li Ali Pehlihan şampiyon olmuştur. Büyük Orta Boy'da 12 pehlihandan Çingene Merali (Enez) Mehmet Pehlihan birinciliği kazanmıştır. Başaltında 6 pehlihan güreşe tutuşmuş Bekçi Mehmet Pehlihan bu boyun şampiyonu olmuştur. Başpehlihanlığı ise 6 pehlihan soyunmuş Edirne'li Himmet Pehlihan'a, Mandıralı Çoban Mahmut finalde yenişemediklerinden berabere ilan edilmişler ve bu nedenle 1931 yılında Başpehlihan belirlenememiştir.⁵

1934 Yılı

Himaye-i Etfal Cemiyeti tarafından kimsesiz çocuklar adına düzenlenecek Kırkpınar Güreşleri'nin 9-10 ve 11 Mayıs 1934 Çarşamba, Perşembe ve Cuma günlerinde yapılması kararlaştırılmıştır.⁶ Güreşler, 9 Mayıs 1934 Çarşamba günü yaklaşık 7000 seyircinin izlediği müsabakalara başlamıştır.⁷

Büyük Orta Boy'da ve Başaltı'nda yapılan güreşler sonunda dereceye girenlere ödülleri verilmiştir. Başpehlihanlık Boyu'nda Mülayim Pehlihan ile Alpullu Şeker Fabrikası'ndan Şumnu'lu Arif ve Keşanlı Kara İbrahim ile Alpullu Şeker Fabrikası'ndan Çoban Mahmut yenişemeyince eşler değiştirilmiştir. Daha sonra Başpehlihanlar yeniden eşlenerek Eskişehir'den Katılan Gostivarlı Mülayim ile Mandıralı Mahmut Pehlihan yenişemediler, Arif Pehlihan'ın ise Kara İbrahim Pehlihanı yendiği o günlerin basınında yer almıştır.⁸

Cuma günü yapılan güreşler sonunda, akşam üzeri Başpehlihanlık Boyu'nda, Gostivarlı Mülayim ile Tekirdağlı Hüseyin Alkaya yenişemeyince güreş ertesi güne ertelenmiştir. Ertesi güne ertelenen güreş ile ilgili olarak hiçbir yerde bilgiye rastlayamıyoruz. Ancak, bu güreşleri Sarayıcı Er Meydanı'nda 12 Mayıs 1934 Cuma ertesi günü izlediğini belirlen Ali Açıkalın öğretmenimizden dinlediğime göre ertesi güne ertelenen güreşten yine sonuç alınamamış gece geç vakit Mülayim Pehlihan ile Tekirdağlı Hüseyin Alkaya berabere ilan edilmiştir. Böylece 1934 yılı Kırkpınar Başpehlihanı da belli olmamıştır.⁹

1962 Yılı

Tarihi Kırkpınar Güreşleri'nin 22-23 ve 24 Haziran 1962 günlerinde yapılması kararlaştırılmıştır. Edirne belediye

Başkanlığı'na özel çalışmalar yapılırken, Selimiye Camii Minarelerine "600 Yıl Türk Edirne" yazılı mahya kurulmuştur. Üç Şerefeli Camii Minareleri Türk Bayrağı ile süslenmiştir. Kentte Bando ve Mehter Takımları konserler vermiştir.¹⁰

Güreşlere, 8 boyda 260 pehlihan katılmıştır. Edirne Fethi'nin 600. Yılı Dönümü nedeniyle 21 paye top atışı yapılmıştır. Kırkpınar Başpehlihanlık boyunda 13 pehlihan sahaya çıkması üzerine Hakem Heyeti'nin isteğiyle ilk turda Koca Sabri unvanlı pehlihan hakkında feragat ederek tur atmıştır.¹¹

Kırkpınar Güreşleri devamında özellikle Başpehlihanlık boyunda meydana gelen hadiseler Hakem Heyeti'nin zor durumlarına sokmuştur. Adil Atan ve Şaban Filiz arasındaki 3 ve 4. sıra güreşi uzayınca, Hakem Heyeti kurra ile Şaban Filiz'i 3. ve Adil Atan'ı da 4. sıradan ilan etmiştir.

Final güreşi Mehmet Ali Yağcı ile Kara Ali (Acar) arasında yapılmıştır. Hakem Heyeti'nin birkaç defa tekrar eden idraklarına rağmen iki saatlik bir süreçe yenişemediler. Daha sonra Hakem heyeti yarım saatlik son bir süre daha vermesine rağmen iki güreşi birbirine üstünlük sağlayamamıştır. Hakem Heyeti de 1962 yılı Kırkpınar Başpehlihanı'nın seçilemediğini ilan etmiştir.¹²

1970 Yılı

Edirne Belediye Başkanlığı, 1970 yılı 609. Tarihi Kırkpınar Güreşleri'nin 8.6.1970-14.6.1970 günleri arasında yapılmasını kararlaştırmıştır.¹³

Kırkpınar Güreşleri hafta sonu başlaması ile birlikte etkinliklerde Edirne'yi renklendiriyordu. Bunlar At Yarışları, Kırkpınar Güzeli ve Gürbüz Çocuk Yarışmaları halkın ilgisini çekiyordu.¹⁴

Kırkpınar Hakem Heyeti, yeni kararlar alarak anlaşmalı (Çvgar) güreşlere kesin engel olacaklarını ve eşleştirmelerin kesin olarak kurra ile yapılacağını basın yoluyla kamuoyuna açıklamıştır.¹⁵

Güreşler devam ederken Başpehlihanlık Boyu'nda Kara Ali (Çelik) ile Aydın Demir iki saat güreşmelerine rağmen netice alamayınca Hakem heyeti güreş ertesi güne (15.6.1970-Pazartesi) ertelenmiştir. Pazar akşamı 7

ayrı boyda yapılan güreşlerin tamamının dereceleri belirlenmiş ancak, Başpehlihanlık Boyu'nun birinci ve ikinci dereceleri ait pehlihanlar maç Pazartesi'ye ertelenmiştir.¹⁶

1970 yılı Kırkpınar Başpehlihanı'nın belirlenmesi için Kara Ali (Çelik) ile Aydın Demir müsabakası 15.6.1970 Pazartesi günü Sarayıcı Er Meydanı'nda saat 09.15 te başlamıştır. Tribünlerin ücretsiz olması nedeniyle halk sahaya doldurmuştur. Her iki güreşçi el enseler ve değişik küçük denemelerle vakit geçirmeye başlamışlardır. Kara Ali (Çelik) olayı ve alay eder güllüşleri ile halki tedirgin ederken, buna karşılık maça ciddi ve temkinli yaklaşan Aydın Demir'in hareketleri seyirci de olumlu bir hava estirmişti. Kara Ali'yi halkın ıslıkla protesto etmesi daha maça tempo kazandırmıyordu. Hatta her iki güreşçi su içene, yağlamaya ve paça bağlamaya gibi olaylara hareketleri ile izleyenleri bezdirmişti. Hakem Heyeti, saat 12.50 de bir karar alarak pasif güreşin bırakılıp, saat 14.00 e kadar netice alınması konusunda kesin bir açıklama yapmıştır. Her iki güreşçi bu çağrıya itiraz ederek "akşamı kadar vakti var" diyerek beklemeye geçtiler. Ancak, Kırkpınar Hakem Heyeti kesin kararı olduğunu vurgulayınca her iki güreşçi de sahaya terk etmiştir. Böylece, 1970 yılı Kırkpınar Başpehlihanı belirlenememiştir.¹⁷

1975 Yılı

1975 yılı Kırkpınar Er Meydanı Güreşleri'nin 9-15 Haziran 1975 tarihleri arasında yapılması kararlaştırılmıştır. Sarayıcı ve çevre ile Er Meydanı'na ulaşım yollarının onarım ve yeniden düzenlenmesi çalışması başlatılmıştır.¹⁸ Yeniliklerden birisi de, Sarayıcı Er Meydanı sahasında seyirci girişindeki turnikelerin ilk defa oluşturulması idi.¹⁹

Kırkpınar Güreşleri'nin 2. gününde saat 15.00 e kadar Küçük Orta, Deste ve Büyük Orta Güreşleri devam ederken, sıra Başaltı Boyu'na gelince Er Meydanı'nın tamamen boşaldığı görülmüştür. İzmir'li Kara Ali (Çelik) ile İzmir'li Göçmen Recep, Er Meydanı'na çıkmayacaklarını açıklayarak yolluklarının artırılmasını isteyip bu konuda yeni rakamları da belirlediklerini açıklamışlardır. Hatta; Deste, Deste Orta Boy ve Büyük Orta Boylar'da bu işyana katıldıklarını ilan etmişlerdi. Kırkpınar Ağası Zülküf Karabulut, Belediye Başkanı

Şevki Arman ve Edirne Valisi Mustafa Karaer'in girişimleri ve görüşmeleri bir sonuç veremeyince Sarayıcı Er Meydanı boşaltılıp, Kırkpınar ve bütün güreşlerin iptal edildiği açıklanmıştır.²⁰

Kırkpınar Güreşleri'nin son günü olan 15 Haziran 1975 Pazar gününe ait билет paraları seyirciler sonuna kadar ödenmiştir. Her iki günde güreş turne pehlihanlara da yollukları tam olarak ödenmiştir. Finaler yapılmadığından, birinci ve ikinci gelecekler için hazırlanan madalya ve kupalar dağıtılmamıştır. Her şeye rağmen, Kırkpınar'ın son günü Edirne halkı güreşler olmamasına rağmen Sarayıcı sahasını doldurmuştur.²¹

Sonuçta, 1975 yılı Kırkpınar Er Meydanı'nda fiili durum yaratan güreşçilere Hakem Heyeti tarafından; özellikle Göçmen Recep ve Cazgir Osman'a, Kırkpınar Güreşleri ebediyen yasaklanmıştır. Yine Kara Ali, Fahmi Ozkan, Süleyman Akbayır ile Mustafa Yıldız üçer yıl, Başaltı Güreşçileri'nden Osman Şener, Mehmet Gacaroğlu ile Kaplan Yapar'a da birer yıl, Büyük Orta Güreşçisi Kerim Yüksel'e ise iki yıl Kırkpınar Güreşleri'ne katılmaları yasak edilmiştir.²²

Kaynakça:

- 1-Kahraman, M.Akif. Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi Kırkpınar Güreşleri (1924-1951) Ankara 1997. T.C.Kültür Bakanlığı: 17-19.
- 2-Paşalılı Gazetesi: H. 175.1339 (M 1923) Sayı:23
- 3-Paşalılı Gazetesi: H. 1.6.1340 (M 1924) Sayı:127
- 4-Edirne Postası Gazetesi: 9.5.1931
- 5-Edirne Milli Gazete: 5.4.1934
- 6-Edirne Milli Gazete: 14.5.1934
- 7-Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi Kırkpınar Güreşleri. S:86-87s.
- 8-Ali Açıkalın. (D:15.7.1921-Ö:13.4.2007)
- 9-Edirne sesi Gazetesi:21.6.1962
- 10-Milliyet Gazetesi: 23.6.1962
- 11-Milliyet gazetesi: 24.6.1962
- 12-Edirne Sesi Gazetesi:25.6.1962
- 13-Edirne Sesi Gazetesi:28.2.1970
- 14-Edirne gazetesi: 10.6.1970
- 15-Edirne gazetesi: 11.6.1970
- 16-Edirne Gazetesi:15.6.1970
- 17-Edirne Sesi Gazetesi:16.6.1970
- 18-Edirne gazetesi:16.6.1975
- 19-Edirne gazetesi:27.5.1975
- 20-Edirne gazetesi:28.5.1975
- 21-Vatandaş Gazetesi: 16.6.1975
- 22-Edirne Gazetesi:17.6.1975

Araştırma

Kasımpaşa Camii

Hakan Akıncı

Fotoğraf: Murat Östörk

Serhattaki Payitaht Edirne'nin bir parçası olarak inşa edilen yapı, yakın dönemde yapılan seddeler sebebiyle şehir ile bağlantısını yitirmiş, Tunca ve Meriç nehirlerinin sebep olduğu sel baskınlarını önlemek amacıyla yapılan seddeler sayesinde yapının şehir ile ilişiği kesilmiş durumdadır. Tabii ki yapının terk edilmişliğinin ve yalnızlığının tek sebebi seddelerin dışında kalması değildir. Zamanla tabanın dolması suretiyle yatağı değişmiş olan Tunca nehri de bir diğer önemli sebeptir. İşte bu sebeplerden ötürü şehir seddeleri ile nehir suları arasında köhne bir biçimde terk edilmişliği yaşayan Kasımpaşa Camii, üvey evlat mıyım ben der gibi bakmaktadır set üzerinden geçen şehrin insanlarına.

Dr. Rifat Osman, "*Edirne Evkaf-ı İslamiyye Tarihi Cami Ve Mescitler*" isimli eserinde Kasımpaşa için, Sultan II. Murad Han ile Fatih Sultan Mehmed Han dönemi vezirlerinden, Rumeli Beylerbeyliği görevinde bulunmuş bir devlet adamıdır demektir. Osman Nuri Peremeci ise "Edirne Tarihi" isimli eserinde, müneccebaşının ve Tacütevahihin yazdıklarına dayanarak, okumuş, faziletli bir şahıstır, ulemayı seven ve fakiri gözeten bir kişidir, bu özelliklerinden ötürü de halk arasında Evliya Kasımpaşa ismiyle anılmaktadır der. 1479 yılında II. Bayezid döneminde, Kirişhane semtinde Kasımpaşa'yı Veli Mahallesi Tunca Nehri kıyısında kendi adıyla anılan cami ve imareti yaptırmıştır. Günümüzde imaret ile ilgili yapılar ortadan

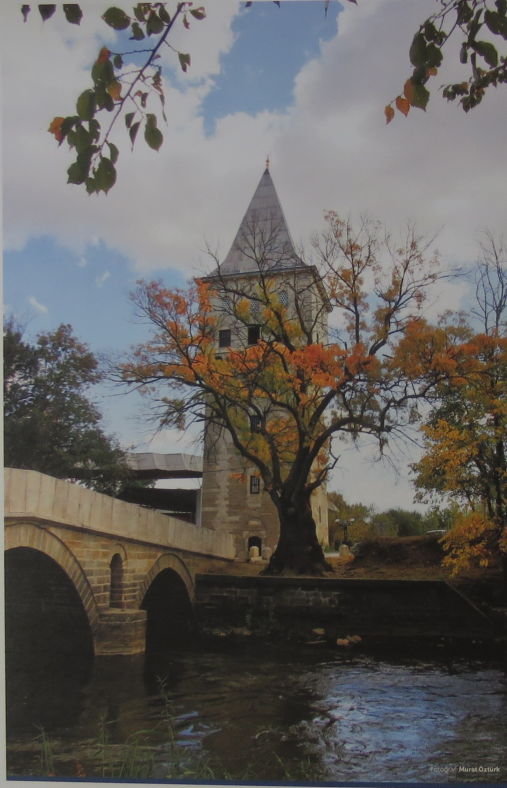
kalmış durumdadır. 1485 yılındaki vefatının ardından, caminin sol tarafındaki hazireye defnedilmiştir. Caminin bahçesi ile ilgili Peremeci: "Edirne'nin en güzel yerlerinden biridir, rıhtımında bulunan merdivenlerin yardımıyla halk nehir suyundan faydalanmaktadır" demektedir.

Kasımpaşa Camii, Osman Nuri Peremeci'nin anlatımına göre tek kubbeli ve bir minareli zarif bir yapıdır. Mimarı Hayreddin olmalıdır. Tunca boyunda bir de rıhtımlı olup, etraftaki halkın Tunca'dan kolayca su alabilmesini sağlayan taş merdivenler yapılmıştır. Dr. Rifat Osman, caminin dışardan Kurt Doğan Cami'ne benzetmektedir. Dıştan ahşap direklere dayanan kiremit döşeli bir çatıya sahip sundurması vardır demektedir. Kapısının üzerindeki kitabeyi ise şu şekilde tercüme etmektedir: "Allah'ın mescitlerini yaptırılardan ve bu mescitlerden birini, hoş faydalı, insanları toplayan yapı ve mübarek bir toplanma yeri olarak Kasımpaşa yaptırr. –güzel salavatlar üzerine olsun- Hazreti Peygamber'in hicretinden sonra sekiz yüz seksen üç senesinde Allah istediğine onu muvaffak kıldı (1479).

Geçmiş zamanın en güzel bahçelerinden birine sahip yapı, günümüzde ise harap ve köhne bir durumda, kendine uzatılacak yardım elini beklemektedir. Bir dönem caminin kurtarılması için çeşitli projeler gündeme geldi. Bu çerçevede bazıları caminin bulunduğu yer olan tunca nehri kıyısından alınarak şehir içinde daha uygun olan bir yere taşınması gerektiğini, bazılarıysa bulunduğu yerde yenileme yapılması gerektiğini savunmuştu. Basın mensupları doğruyu bulmak adına konunun uzmanlarına danışmış, yapının buradan naklinin doğruluğunu araştırmış ve haberler yapmışlardır. Uzmanlar ise ağır birliği yapmışçasına yapının bulunduğu yer olan Tunca nehri'nin kıyısında aslına uygun bir şekilde yenileme çalışmalarının yapılması gerektiğini söylemişlerdir. Valimiz sayın Dursun Ali Şahin'in konuyla ilgili gayreti her türlü takdirin üzerinde. Her ne kadar "taş yerinde ağırdır" dense de, eski eserler, en iyi durumda muhafaza edilmeli, yerinde korunmalı dense de, Kasımpaşa Camii için bu durum hayli çok çok çorudur. Hemen hemen her yıl, kış aylarında Tunca ve Meriç nehirlerinde taşkınlar yaşanmakta ve şehrin bazı kesimleri sular altında kalmaktadır. Bu taşkınlardan

korunmak amacıyla yapılan seddeler suyu şehrin dışında tutsa da seddelerin dış kısmında kalan Kasımpaşa Camii'nin sular altında kalmasına sebep olmaktadır. Caminin sular altında kalmasının aslı sebebi nehir tabanının dolmasıyla birlikte nehir yatağının yön değiştirmesidir. Yapının yanı başındaki rıhtımına inşa edilen merdivenlere baktığımızda yapının inşa edildiği dönemde nehir yatağının çok daha gerilerde ve derinde olduğunu görmekteyiz. Rıhtım merdivenleriyle ilgili Dr. Rifat Osman: "Nehir vastalarına inip binmeye yarayan on dört basamaklı merdivenleri vardır." demektedir. Bu da bize nehir yatağının zamanla geldiği durumu yansıtmaktadır. İşte bu gibi doğal sebeplerden ötürü Tunca nehri'nin sel suları altında, tarihin tozlu sayfalarına gömülmeyi bekleyen yapı, o mağrur duruşuyla, biz şehrin yaşayan sakinlerinden, gözleri yaşlı bakışlarla kurtarılması beklediğini haykırmaktadır.

Tarih Seni Yazar Edirne

A. Metin Barbaros

Şiir

Edirmeden akar deryaya Meriç,
Ne güzelik Yarâb doyulur mu hiç,
Seni tarif etmek inan ki çok güç
Tarih seni yazar seni Edirne'm.

Cihan devletine başkentlik etmiş,
Bizans'ı yıkan topları dökmüş.
Ecdat sayısızca eserler dikmiş,
Tarih seni yazar seni Edirne'm.

Tunca, Meriç, Arda üç güzel kardeş,
Doğmaz başka yerde böylesi güneş.
Yiğitler yağlanıp tutarlar güreş,
Tarih seni yazar seni Edirne'm.

Üç muhteşem cami üçü bir yerde,
Sirpların sindiği ordular sende.
Beyazıt Külliye'n şifadır derde,
Tarih seni yazar seni Edirne'm.

Pehlivanlar kibleğahı sendedir,
Can kardeşin Saraybosnan eldedir.
Bir sevdadır simdi dertli dilededir,
Tarih seni yazar seni Edirne'm.

Ezelden ebeye akın var akın,
Eski Camiin, Selimiyen hele bir bakın.
İhtişamlı halin dün gibi yakın,
Tarih seni yazar seni Edirne'm.

Abdal Metin dertli o derdin yazar,
Ne güzelik Rabbim değmesin nazar.
Yaman bir sevdadır mahşere uzar,
Tarih seni yazar seni Edirne'm.

Edirne Müzik Kültürü

Evrım Kaşıkçı

Cumhuriyet öncesi dönemde Müslüman', Hıristiyan', Yahudi'si ile Türk-ü, Rum-ü, Ermeni'si, Ulah'i ile farklı kültür ve toplumların beşiği olan Edirne muazzam bir kültürel mirasa sahiptir. Osmanlı'ya 92 yıl başkentlik yapmış olmasının yanında yapımı Sultan II. Murat tarafından başlatılan ve Fatih Sultan Mehmed tarafından bitirilen Edirne Sarayı (Sarayı Cedid-i Amire) İstanbul'un başkentlik yaptığı dönemde dahi önemini kaybetmemiş Topkapı Sarayı ile birlikte 19. yüzyıla kadar 425 yıl hizmet vermiştir. Bu haliyle de ayrıca bir Sultanlar Şehri olan Edirne müzik kültürümüzde dair de türlü zenginlikler içeren yapıyla karşımıza çıkmaktadır.

Sultan II. Bayezid Külliyesi ve Müzikle Tedavi

İçinde bestekarlar, şairler barındıran Osmanlı padişahlarından biri olan, o dönemde Edirne'ye bağlı

olduğu halde bugün Yunanistan sınırları içinde kalan Dimetoka doğumlu, Fatih'in oğlu Sultan II. Bayezid edebiyata olan büyük ilgisinin dışında hattat ve şairdir. Müzik ile olan ilgisini ise günümüze ulaşan dokuz adet eseri dışında bugün hala Trakya Üniversites'i'ne bağlı olarak hizmet veren Sultan II. Bayezid Külliyesi Sağlık Müzesi'nde tespit ediyoruz. Sultan Bayezid tarafından yaptırılan eserler temeli 1484 yılında atılmış ve eser dört yıl gibi kısa bir sürede tamamlanarak 1488 yılında hizmete açılmıştır. Müzik ile hasta tedavisi, bu hastanenin özellikleri arasındadır. Tedavi yalnız müzikten değil, su sesi ve güzel kokulardan da yararlanılmaktadır. Aynı dönemde burada müzik ile hasta tedavisi yapılırken ortaçağ Avrupa halklarının deli olarak nitelendirildiği insanların şiddetli ve çarpıcı taşkınlıklarına şeytana, kötü güçlere yükleyerek bu insanlara işkence, hapis veya ölüm cezası verdikleri, yakarak öldürdükleri, zihinsel sıkıntıya neden olan ruhun, kafatası açılarak serbest bırakılacağı düşüncesi

ile bu hastaların beyinlerinde tahribat yaptıkları düşünüldüğünde eserin önemi bir kez daha gün yüzüne çıkmaktadır. Hastanenin on kişiden oluşan bir müzik topluluğunun haftada üç gün hastalara konserler verdikleri bilinmekle birlikte bu konuda inceleme yapan müzisyen Türk hekimleri, Türk müziğindeki bazı makamları hasta tedavisinde iyileştirici bir etkisi olduğunu tespit etmişlerdir. Bu makamlar ve makamın iyileştirdiği hastalıklar ise aşağıda listelenmiştir.

- RAST MAKAMI; Havale ve felç iletine devadır.
 İRAK MAKAMI; Har mızacıllara, sersam ve hafakana faydalıdır.
 İŞFAHAN MAKAMI; Zihni açar, zekayı arttırır, anıları tazeler.
 ZİREFGENT MAKAMI; Sırt ve eklem ağrılarına faydalıdır.
 REHAVİ MAKAMI; Baş ağrısına devadır.
 BÜZÜRK MAKAMI; Ateşli hastalıklara iyi gelir, zihni temizler.
 NEVA MAKAMI; Gönül okşayıcıdır, kötü düşünceleri uzaklaştırır.
 ZENGULE MAKAMI; Kalp hastalıklarının devasıdır.
 HİCAZ MAKAMI; İdrar yollarına iyi gelir, cinsel yönden uyarıcı etkisi vardır.
 BÜSELİK MAKAMI; Kulunç ve bel ağrılarının ilacıdır.
 UŞŞAK MAKAMI; Kalp, karaciğer, sıtma ve mide hastalıklarının ilacıdır.
 HÜSEYİNİ MAKAMI; Ferahlik verir, çocukların kalp ve ruhlarının iltihabını söndürür!

Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri ve Güreş Havaları

İster Türk halk müziği, ister sanat ve dini müzik ister eğlence ve oyun müzikleri olsun Türk müziğinin tüm bu müzik türlerine yönelik temel ortak yönü, müziğin 20. yüzyıl dışında çoğunlukla hafıza ile nesilden nesile aktarım yöntemiyle yaşatılmış olmasıdır. Türkiye'nin hemen her bölgesinde yaşayan Roman müzisyenlerin günümüzdeki önemi, meşh ulusunun kaybolmasına dayalı sözlü müzik mirasındaki bazı geleneklerin günümüze taşınması sırasında daha belirgin olarak ortaya çıkmaktadır. Aydın ve Ege'de "Zeybek" icra eden Romanlar, Doğu'da, Güneydoğu'da hoyratları, barak havalarını icra ederlerken, İç Anadolu'da, Ankara'da

misket ve bozlak havaları icra ederler. Roman müzisyenlerin Edirne ili kapsamında ise yöreye has Rumeli ve Balkan müzikleri icrasının yanında, önemli geleneksel müzik icrasını mevcuttur. Bu; Edirne'nin müzik ve tarih ilişkisinin mükemmel örneklerinden biri olan ve başlangıcı 1361 yılı sayılan "Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri" ve bu güreşlere has bir müzik olan ve yüzyıllardır bu etkinlikte icra edilen "Kırkpınar Yağlı Güreş Müziği"dir. Türklerin her şenlikteki en önemli enstrümanları olan Davul-Zurna ile icra edilen ve adına "Güreş Havaları", "Pehlivan Havaları" da denen bu müzikler, güreşlerin olmazsa olmazdır. Bunlar içerisinde kahramanlık türkülerinin yanı sıra bazı Mehter parçaları ve Türk sanat müziği ve halk oyunlarımıza ait müzikler de yer almaktadır. Bu bağlamda yağlı güreşlerde çalacak müzisyenlerin güreş ezgilerini çok iyi bildiklerinin yanında güreşin gidışatına göre ritmi ayarlamaları, müsabakanın tansiyonunu hem güreşen sporculara hem de seyircilere canlı olarak hissettirmeleri gerekir.?

1700'lü yıllardan Cumhuriyetimizin kuruluşuna kadar olan dönemde, Anadolu'da söylenen uzun havalar yerine Rumeli yakasında Divan ve Gazellerin halk tabakasına yayıldığını söylemek mümkündür. Lonca Teşkilatı Çırak Peşamal Kuşatma Merasimleri'nde, Helva Sohbetleri'nde, Bağ Cümbüşleri'nde, Bekri Sofraları'nda önce tambura ile taksim yapılır, sonrada gazel söylenir, ardından da Halk Türküleri söylenirdi. Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar Edirne'deki kahvehanelerin çoğunda birkaç adet tambura ve cura bulunur, eserler ayrıca zillimase ve darbuka eşliğinde çalınır söylenirdi. Birbirini takip eden savaşlar, bozgunlar ve göçler sonucu yerli halkın Anadolu'ya göç etmesi ve gramofonların yayılması ile sazlı kahvehaneler tarihe karıştı.?

Repertuarda Edirne ve Rumeli Türküleri

Rumeli Türküleri İstanbul'dan Adriyatik Denizi'ne kadar bir taraftan Avusturya diğer taraftan Kırım'a kadar uzanan coğrafyada yakılmış ve yaratılmıştır. Büyük bir bölümü daha sonra yaşanan göçlerle Anadolu'ya taşınmış ve yayılmıştır. Bu nedenle Rumeli Türküleri'nin birçokunun yöresini tam olarak saptamak mümkün

değildir. Fakat büyük bir bölümü Edirne ile Tuna Boyu arasında ve Macaristan Türk Alemi'nde yapılmıştır. Bu özelliklerinden dolayı Serhat Türküleri'de denir.¹

Halk Türküleri elden ele, telden tele, dilden dile dolaştıkça renk ve şekil değiştirirler. Değişiklik güfte ve bestelerinde olur. Göçlerin etkileri büyüktür. Türkler Rumeli'yi kuşatmaları ve Avrupa kıtasına yerleşmeleri ile Anadolu'dan türküleri de beraberlerinde götürmüşlerdir. Anadolu'da Osmanlı öncesi kurulumuş Anadolu beyliklerinin yöresel türküleri Rumeli'ye gitmiş ve burada değişikliklere uğrayıp birbirlerine karışmışlardır. Bu türküleri yörelerine göre iskeletlerini korumuşlar bunun yanında yaşadıkları bölge türküleriyle de benzerlikler meydana gelmiştir. Bu bağlamda 500 yıllık bir süreçte kültürler arasında da alışverişler gerçekleşmiştir. Sonrasında Türklerin Rumeli'den Anadolu'ya dönüş göçleri başlamış fakat göçmenlerin nerelerden gelip nereye yerleştikleri konusunda doyurucu bilgi ve belge olmadığından Cumhuriyet'in ilk yıllarında yapılmış olan türkülerin derlemeleri sırasında yöresel türküleri ile göç ile gelen türküleri ayrı ayrı derlenmediğinden, derleme çalışmalarında "Sen bu türküyü kimden öğrendin?", "O kimden öğrenmiş?" gibi sorular sorulmadığından kabaca birkaç bin Rumeli Serhat Türküsü'nün arşivlere Anadolu Türküsü olarak girmediği görülmektedir. Bir başka husus ise yapılan derlemeler sırasında sadece Türkçe sözlü olan türkülerin derlenmiş olmasıdır. Nasıl ki Mübadele Sözleşmesi çerçevesinde Anadolu'dan göçerek Yunanistan topraklarına yerleşen birçok Rum o döneminde sadece Türkçe konuşabiliyorsa aynı durum Rumeli'den gelenler Trakya ve Anadolu topraklarına yerleşen göçmenler için de geçerlidir. Bu bağlamda Türkçe dışındaki dillerdeki eserler derlenmediğinden vatan toprağına gelmiş olan bir çok eser ise repertuarda yerini almayarak kaybolup gitmiştir.

Anadolu'dan Türk müziğinin Balkanlara taşınmasında Edirne bir köprü görevi görürken bugünlere uzanan türküleriyle de döneminden izler bırakmaktadır. TRT repertuarındaki 500 civarında Rumeli türküleri içerisinde yaklaşık 25 tanesinin yöresi Edirne ve Edirne çevresi olarak belirtilmiştir. Edirne'nin müzik kültürünün oluşmasında hem Anadolu'nun hem de

Rumeli'nin izleri vardır. Kökü Anadolu topraklarında olan ve yöre sanatçılarının müzikal tavriyla dile gelen "Kahve Yemenden Gelir", "Ağlama Kazibem" gibi eserlerin yanında, Edirnelinin gönlünün yarısı Rumeli'dedir. Bugün nüfusunun büyük bir çoğunluğu Balkan göçmeni olan Edirne'de Selanik'ten, Batı Trakya'dan, Üsküp'ten gelen Rumeli Türküleri ni de yöre halkı büyük bir içtenlikle çalar ve okur. Yöre de ayrıca Yeniçeri Havalanı adı verilen kahramanlık türküleri de icra edilir. Ezgilerinin doğal ve toplumsal olaylardan kaynaklandığı Edirne Halk Müziğinde makamsal etkinin varlığı ise belirgindir.

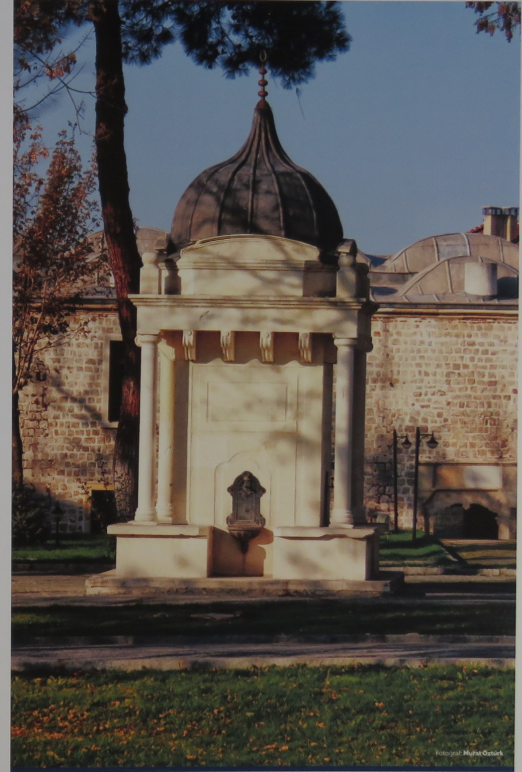
Edirne halk müziğinin tipik özelliklerinden olan "Mani Atışma" geleneği, çoğunlukla yöre kadınlarının iş ve eğlence ortamlarında çeşitli manilerin okunmasından doğar. Edirne'de derlenmiş ve TRT repertuarına girmiş olan türküleri şunlardır: Yüksek Yüksek Tepelere Ev Kurmasınlar, Kırmızı Buğday Sec Olur, Atmın Yelesi Beyaz, Çarşıdan Aldım Kestane, Çifte Kuburları Çaktım Almadı, Edirne'nin Ardı Beyler, Ketem Gömlek Giyer, Seller Aldım Dermenimin Bendini, Kavak Kavağa Yaslanır, Ahırköy'ün Meşeleri, Püskül Pencereden Uçtu, Tabağa Koyarlar Kaymağı Balı, Kırmızı Gül Al Bayleyor, Dut Fidani Boyunca, Bakkallar Satıyor Karaca Üzüm, Aman Dayler, Pınar Başının Gülleri, Kızılıklar Oldu mu?, Kahve Yemenden Gelir, Küp İçinde Nişasta, Ağlama Kazibem, Kara Kuşun Yüksekten Oyunu, Edirne'nin Ardında Sümbüllü Bağlar, Vurun Gelen Kınasın, Bir Gemim Var Saldım Engine.

¹ <http://www.wardom.org/sultan-ii-bayezid-saglik-muzesi-muzik-ile-tedavi-1485843.html?ts=efdc87bc59fe16496b54dcee9d975c56&pt=485843>

² Ekşi, Osman, "Tarihi Kırkpınar Güreş Musikisi İcracısının Yetiştirme/Yetiştirme Sürecinin Değerlendirilmesi", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

³ Soyyanmaz, İ. Hakkı, "Rumeli Serhat Türküleri Antolojisi'ne Giriş", s.136.

⁴ Öztuna, Yılmaz, "Büyük Türk Müziği Ansiklopedisi", c2

Araştırma

Çok Felaketler Gören Gazi Edirne

Haluk Kayıcı

Serhad şehri Edirne'nin cumhuriyetin ilanından birkaç yıl sonraki mevcut halini anlatan bir yazı "Resimli Mecmua" dergisinin 22 Ekim 1925 tarihli 16. sayısında yayınlanmıştır. Eski yazıdan (Osmanlı Türkçesi) çevirisini yaparak dönemin Edirne'sini günümüz Edirnelisine tanıtmak istedim. Okuyucusuyla buluşması dileğiyle.

"Edirne, bugün evlatlarını düşünmeyen bir babadan kalan miras gibi koskoca Rumeli'den bir hatıra olarak kalmıştır. Avrupa kıtasındaki çok geniş ülkelerimizden elimizde kalan ve Rumel'de büyük zaferlerimizin yegâne haşmetli ve canlı bir temsili olan Edirne'dir.

Edirne, Türklüğün canından bir parça olduğu için her şeye rağmen müdafaa edilmiş, muhtelif zamanlarda düşman elinden kopartılıp alınmıştır. Türkler, Edirne'ye Murad (I) Hüdâvendigâr zamanında

"Hicri 766" [1364-1365] tarihinde ilk adımlarını attılar ve şehrin ilk fatihi Lala Şahin Paşa oldu. Osmanlı Türkleri Bursa'dan sonra pâ-yı taht olan Edirne, bilahare "Hicri 1295" te [1878] Rusya'nın eline geçtiyse de derhal müahede [antlaşma] mucibine istirdâd [geri alma] edildi.

Edirne muhtelif harplere sahne olmuş, Rumeli'nde fütühât peşinde koşan Türk ordularına karargâh itihâz olunmuştur. Avrupa'yı sarsan ve bütün Avrupa milletlerini titreten Türk akınları hep Edirne'de hazırlanmıştır.

EDİRNE GAZİ BİR BELDEDİR

Edirne yalnız "Gaziler Beldesi" değil aynı zamanda "Gazi Belde"dir. Balkan harbinde düşman eline düşmeden aylarca mukavemet etti. Büyük müdafî Şükrü Paşa

Edirne'de ikinci bir Plevne müdafî oldu. Koskoca Rumeli'nin çığnemesine lâ-kayd kalacak kadar taş kaplı olanlar bile Edirne'nin düşman eline geçmesine tahammül edemediler. Kükreyen cemiyet bir hamlede sevgili Edirne'yi istirdâd etti. Görülüyor ki Edirne'nin sınırlarında çok Türk kanı dökülmüştür. Edirne'nin kapılarında çok yiğitler yatmaktadır.

EDİRNE ÇOK FELAKET GÖRMÜŞTÜR.

Mütareke senelerinde münevver vatanperverler yer yer çalır, kongreler, mitingler akdeder, müdafaa cemiyetleri tesis ederken Edirne'de vazifesini yaptı, kapılarını düşmana kapadı. Lâkin bir alay kudurmuş, kana susamış bir Avrupa'nın vahşi saldırılarına bir avuç silahsız insan ne yapabildi? Netice felaket oldu. Müdafiler, başta kumandan Cafer Tayyar Bey (şimdi paşa ve Edirne mebusudur) olduğu halde esir düştüler, senelerce Atina bodrumlarında çürütüldüler.

EDİRNE'NİN EBEDİYYEN KURTULUŞU

Sevgili Edirne'nin son defa geçtiği düşman elinden ebediyen kurtuluşu için ölenler hep İzmir yollarında harb ettiler. Afyon'da başlayıp İzmir sahillerinde taç giyen zafer, Edirne'yi düşmandan silahsızca aldı; hudûtları Lozan Müahedenâmesiyle çizildi. Bu gün Edirne düşmândan "Talveg" hattı ile ayrılmıştır.

EDİRNE TREN HATTI

Edirne, İstanbul'a 318 kilometre 287 metrelik bir tren hattı ile bağlıdır ki, bu hattın Yenikapı'ya olan kısmı 1288 [1872] de, Ayastefanos'a kadar olan kısmı 1287 [1871] de, Kabağca kısmı 1288 [1872] de ve Kuleliburgaz'a kadar olan 282.258 metrelik kısmı 1289 [1873] da açılmıştır. Edirne ile İstanbul arasında 22 istasyon vardır. Edirne şehri vaktiyle en büyük şehirlerimizden biriydi. Lâkin işgaller görmesi ve son defa Yunan işgaline uğraması mahvına sebep oldu. Son defa elimize geçtiği zaman ağlanacak bir haldeydi. Bugün şehri canlı gösteren, eski sütünlu duvarların bakiyesi ile ulu câmililerdir. Meriç, Tunca ve Arda nehirlerinin birleştikleri noktada ve Avrupa'ya giden hat üzerinde bulunan Edirne şehrinin bugün nüfusu ancak 60.000 kadardır. Lâkin evvelce 120 binden fazla nüfusu vardı. Şehrin elektrikliğini "Sanayi Mektebi" temin eder. Beldiyenin bir hastahânesi vardır. Vilayetin resmi gazetesi yoktur.

MAHSÛLÂT

Koza, tütün, yapağı, yün, keçi kılı, davar ve sığır derileri, beyaz ve kaşar peyniri, süt, zahire, susam yağı, süpürge, tahin, patates, nohut, fasulye, soğuk ve sarımsak'tan ibarettir. Koza mahsulü senelik 50-60 bin kilo civarındadır. Tütün ziraatı 1340 senesinde 26.223 dönüm iken 1341'de 33 bin dönüm olmuştur. Mahsulü ise senelik 1,5 milyon kilo kadardır.

Ariciliği biraz canlıdır. Bağlan tamamen harap olmuştur. Sebzeçilik, şehrin en mühim tarımsal faaliyettir. Bu senekonserve fabrikası yapılmıştır. Edirne'de bir ot fabrikasıyla, çeşitli su ve motorla çalışmadığı değişimler, peynir imalathaneleri vardır. Edirne'de 1339'da 40 bin tenekeli beyaz peynir ve kaşar imal olunmuştur. Harbten evvel bu (100) bin tenekeydi. Peynirlerin muhafazası için soğuk hava mahzenleri vardır. Edirne'nin eski sanayinden bilhassa sabunculuktan ve güllü yağlıcılığından eser kalmamıştır. Edirne'nin badem ezmelere, tahin ve şekerlemeleri pek meşhur ve rağbet görmektedir.

MAÂRİF

Merkezde erkek ve kız lisesi ile orta mektebi, erkek ve kız muallim mektepleri, ziraat ve sanayi mektepleri vardır. İll mekteplerde dâhil olduğu halde Edirne'de toplam 18 mektep bulunmaktadır.

EDİRNE CÂMİLERİ

Edirne'de pek çok eski eser vardır. Şehir Türk-Osmanlı medeniyetinin güzel eseriyse baştanbaşa doludur. Hükümet civarında toplanan câmler cidden muhteşemdir. Bilhassa Mimar Sinan'ın ölmez eseri olan meşhur (Sultan Selim Câmîi) Türkün sanat kudretine bir canlı şahittir. Edirne câmleri için şöyle söylerler: Eski Câmîinin yazısı, Sultan Selimin yapısı, Üç Şerefelinin kapısı.

EDİRNE GENÇLİĞİNİN VAZİFESİ

Edirne, bu asil Türk diyanı, bu bin bir badire atlatmış gazi belde şimdiki sessiz, sedasız bir hayat geçiriyor, âdetâ: Uyuyor. Bu necib Türk şehrine derin sükûtu hiç yakışmıyor. Edirne gençliğinden beklediğimiz bir az daha faal olmaları ve birkaç seneler sonra Edirne ticaretini tamamen elilerine almalarıdır."

Resimli Mecmua, C. 1, S. 16, İstanbul 1341 (1925), s. 8-9.

Araştırma

Edirne'de Basılmış İlk Osmanlı Parası

Mustafa Gültekin

Ortadoğu ve Anadolu'ya yerleşen Türklerin 9'uncu yüzyıldan itibaren kurdıkları irili, ufaklı devlet ve beyliklerin muhtelif kasabalarında madeni para basılmış ve para basılan mahallere ödenen beri "Darphane" denilmiştir.

15'inci yüzyılın son çeyreğinde altın sultaninin piyasaya sürülüşüne kadar, Osmanlı sikkeleri gümüş akçe ile bakır mangırдан ibaretti. Akçe ya da akça temel hesap birimi olup, ilk akçeler Bursa, Edirne ve Marmara havzasında darp edildiler ve diğer Türkmen beyliklerinin sikkeleriyle birlikte tedavül ettiler.

Osmanlı darphanelerinde altın, gümüş ve bakır sikkelerin üretiminde kullanılan teknoloji, 17'inci yüzyılın sonlarına kadar oldukça basitti. Isıtılmış bir parça metal iki kalıbın arasına yerleştiriliyor ve yukarıdaki kalıba bir

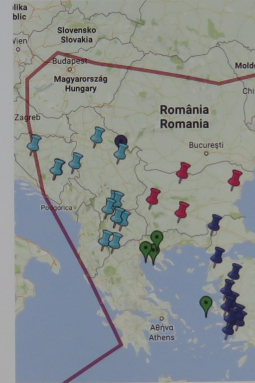
çekikle vuruluyordu. İstanbul'da gümüş ve bakır sikke üretiminde çalışanların sayısı birkaç yüzü, diğer büyük darphanelerde ise yüzü aşmaktaydı. Orta büyüklükteki darphanelerde çalışanların sayısı ise 50'yi buluyor veya aşabiliyordu. Taşradaki küçük darphaneler, uzmanlık gerektiren kimi işler için sık sık büyük darphanelerden yararlanmaktaydılar.¹

İmparatorluğun kuruluşundan II Mahmut döneminin sonlarına kadar kullanılan gümüş para birimi olan "Akçe" Rumca "Aspra" kelimesinden gelir. Osman Gazi'ye ait örnek akçenin dışında, ilk kez Bursa'da 1327'de(H 727) Orhan Gazi tarafından kestirmiştir. İlk örnekler 900 ayar gümüşten 1.15 gram ağırlığında olan akçeler son olarak II Mahmut döneminde 0.07 gram ağırlığına kadar düşülerek tarih sahnesinden çekilmiştir. Osmanlının bir dönem temel para birimi olan akçeler, ilkel bakır

yöntemleri ile darp edildiğinden hiçbir zaman standart bir şekil ve ağırlığa sahip olmamıştır.²

Osmanlı İmparatorluğunda madeni paraları uzun süre özel darphanelerde ve kullanılacakları yere veya imal edilecekleri maddelerle (altın, gümüş, bakır) yakın yerlerde darp edilmiştir. Osmanlı, Balkanlara geçtikten sonra 21 farklı şehirde Darphane kurmuş ve bu şehirlerde para bastırılmıştır.

(Harita 1)

Osmanlı İmparatorluğ'unda, Balkanlarda ki para basılan şehirler sırası ile:

- 1-) Filibe
- 2-) Niğbolu
- 3-) Sofya
- 4-) Prevadi
- 5-) Serez
- 6-) Selanik
- 7-) Sidrekapsi
- 8-) Manastir

- 9-) Ohri
- 10-) Üsküp
- 11-) Kratova
- 12-) Novar
- 13-) Kosova
- 14-) Novaberde
- 15-) Kuçayne
- 16-) Belgrad
- 17-) Serbenice
- 18-) Bosna
- 19-) Saray
- 20-) Banaluka

Ve son olarak günümüz Türkiye sınırları içerisinde Trakya'da bulunan tek Osmanlı darphanesinin bulunduğu şehir olan, aynı zamanda Osmanlı'ya bir dönem başkentlik yapmış Edirne

Osmanlı coğrafyasında ise bugüne kadar 115 değişik darp yeri tespit edilmiştir. Ekteki haritada(2) bu darp yerlerini görebilirsiniz.³

(Harita 2)

Fotoğraf 1'de görmüş olduğunuz akçe, darp yeri "Edirne" yazan ilk Osmanlı akçesi, parasıdır. Osmanlı paralarında "Edirne" ismini ilk kullanan Fetret devrinden Yıldırım Beyazıt han'ın oğlu Emir Süleyman'dır ve Edirne'deki ilk gümüş akçe Fetret devrinde basılmıştır.

Aslında daha önce Edirne'de gümüş para basılmış olabilir fakat üzerinde Edirne yazmadığı için bunu kanıtlamak mümkün değildir.

Fetret devrinde, Emir Süleyman(Hicri 813) üzerinde Edirne yazan ilk Akçenin bir yüzünde;
EMİR SÜLEYMAN
813

BIN BEYAZİD HÜLLİDE MÜLKEHU
(Beyazid oğlu Emir Süleyman. Mülkü devamlı olsun 813)
Diğer yüzünde ise;

KELİME-I TEVHİD, ALT KISIMDA DURİBE EDİRNE.
(DURUBE LAILAHE İLLA'LLAH MUHAMMEDUN
RESULU'LLAH EDİRNE)

Fotoğraf 2'de görülen 2. Murad Han zamanında Edirne'de basılan bir bakır parada(mangir) ise Kayı boyunun simgesi olan "Y" işareti(damgası)

bulunmaktadır. Bu her iki sikkeden bizler, Osmanlı'nın hem İslami hemde Türklüğü yaymayı amaçladığını anlıyoruz.

Çünkü o dönem tek tanıtım aracı paralardır. Osmanlı'nın Edirne'de ki darphanesi belli dönemler içinde II Mahmut dönemine kadar devam etmiştir. II Mahmut Han döneminden sonra üzerinde her ne kadar Edirne yazan paralar olsa da, bu paralar gezi paraları olup İstanbul darphanesinde basılmıştır.

Kaynakça

¹ Şevket Pamuk, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Paramın Tarihi", 3. baskı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları 73, İstanbul, 1999

² Kaan Uslu Anadolu Numismatik Bülteni Sayı 1
www.osmanliparalari.com

³ Fotoğraf 1, İzmir müzesinde 1564 nolu envanter ile kayıtlı sikkedir. (Kamil Eron Koleksiyonu)

⁴ Fotoğraf 2, İzmir müzesinde 1650 nolu envanter ile kayıtlı mangirdir. (Kamil Eron Koleksiyonu)

Edirne Mutfağı

Sütlü Bulamaç

Yrd. Doç. Dr. Rifat Gürgendereli

Fotograför: Behiç Gönenen

Bulamaç olarak adlandırılan yemekler, Edirne ve göçmen karakteri taşıyan şehirlerde görebileceğimiz yemek çeşitlerimizdendir. Edirne dergisinin sevgili okurları, Tarhana Bulamacı'nı hatırlayacaklardır. Sütlü Bulamaç da banarak yenilen, özellikle kalabalık aileler tarafından tercih edilen geleneksel yemeklerimizden biridir.

Türk aile yapısının değişmesi, ailelerin maddi durumlarının olumlu yönde artması, Batı tarzı yeme içme kültürünün dayatılması, büyük şehirlerin

keşmekeşi vb. sebeplerle yemek kültürümüz değişiyor. Edirne dergisinin okurları için Edirne'ye, dolayısıyla Balkan kültürüne ait olan yemekleri hatırlatmaya devam ediyoruz. Kaç kişi yapar, dener? Bilemeyiz! Karınca misali, biz vazifemizi yapalım... Sütlü Bulamaç, genellikle kahvaltıda yenilir. Akşam yemeği olarak da yenilebilir mi? Elbette! Canınız ne zaman isterse, yapımı kolay ve lezzetlidir. Süt ve tereyağının tadı ve kokusu, bulamacının lezzetini daha da artırır. Besleyici, aynı zamanda doyurucu bir yemek.

Gelelim yapılışına:

3 tepeleme kaşık un, 3 su bardağı süt, 2 kaşık tereyağı, 1 çay kaşığı tuz, kırmızı toz biber ihtiyacı duyulan malzemeler. Un, tencerede yavaşça ısınmaya kadar sürekli karıştırılarak döndürülür. Akabinde yavaş yavaş karıştırarak süt dökülür. Ateşi kısma alıp sürekli

karıştırmaya devam edin. İçine, tuzu ve tereyağının yarısını katarız. Lok lok kaynamaya başlayınca tekrar karıştırılır, ardından yavaşça tabağa dökülür. Aynı bir tavada kalan tereyağı eritilir, yeteri kadar toz biber de üzerine dökülür. Bu hazırlanan tereyağı, bulamacının üzerine gezdirilir. Sıcak servis edilip, ekmele banarak yenilir. Afiyet olsun!

Geçmiş Zaman Olur ki...

Yine bir "Geçmiş zaman olur ki" diyerek aşağıda detayları verilmiş bir "Berat"la sizlerle birlikteyiz. Berat'ımızın ilk satırı celi divânî diğer satırları divanı hattıyla yazılmış. Temmuz 1830 tarihini taşıyan bu Beratımızın konusu; "Acem, Hindistan ve Avrupa tüccarları vekillğine, Edirne'de Tâcir Beneklioğlu Artın'ın tâyin edildiğine ve görevlerine dâir"dir.

Cinsi	: Berât
Dönemi	: II. Mahmûd
Tarihi	: h. Evâhir-i M. 1246 / m. Temmuz 1830
Yazı Çeşidi	: Berâtın ilk satırı celi divânî, diğer satırları divânî hat ile yazılmıştır. 34 satırdır.
Ebadı	: 54x139,5 cm.
Tuğrası ve Tezyinâtı	: Altınla çekilen tuğra, siyah tahriridir. Boşlukları, renkli zemin üzerine negatif çiçek kompozisyonu ve geometrik şekillerle tezyin edilmiştir. Hayat ağacının halkârî zemini üzerine, natüralist çiçek buketleri serpiştirilmiştir. Çiçeklerin bazıları boş zemine, bazıları ise altın zemin üzerine çalışılmıştır. Altın zeminler, iğne perdahlıdır. Deseni çevreleyen hançer yapraklar ile tepedeki büyük gonca görüntüsü almış hançer yapraklar halkâr bezemidir.
Görüldüğü İşlem	: Sol alt köşede, berâtın yazıldığı yerin kaydı vardır.
Konusu	: Acem, Hindistan ve Avrupa tüccarları vekillğine, Edirne'de Tâcir Beneklioğlu Artın'ın tâyin edildiğine ve görevlerine dâir.
Fonu ve Tasnif No	: BOA. Müzehheb Fermânlar, No: 637/1

